

АРХИТЕКТУРА®

2
2015

MCMLXV-MMXV

Честит Юбилей!

MCMLXV-MMXV

2/2015

АРХИТЕКТУРА®

Издание на Съюза на архитектите в България

Адрес: 1504 София, ул. „Кракра“ 11

E-mail: arch.press@abv.bg

Главен редактор: доц. г-р арх. Мария Давчева

Заместник главен редактор: арх. Борислава Манолова

Редакционен съвет:

чл.-кор. проф. г. а. н. арх. Атанас Ковачев, проф. г-р арх. Константин Бояджиев,
проф. арх. Евлози Цветков, доц. арх. Людмил Димитров, ст. н. с. I ст. г-р арх. Христо Генчев,
арх. Венцислав Илиев, арх. Здравка Аврамова, ланг. арх. Тачо Пеев, арх. Венета Кавалджиева,
доц. г-р арх. Мария Давчева, арх. Борислава Манолова, арх. Пламена Георгиева,
ланг. арх. Цветелина Йорданова

Графичен дизайн: Майа Лачева

Коректор на броя: Тереза Бачева

Предпечат: Издателски център – Институт за изследване на изкуствата

Печат: Дайрект Сървисиз

Художник на корицата: Максим Мокдаг, Плакат Комбинат

С финансовата подкрепа на АЛ.БА.ДИЗАЙН ЕООД, +359 887 170610

СЪДЪРЖАНИЕ

- 4 Слово по случай петдесетгодишния юбилей на САБ – 17.03.2015 г.**
арх. Георги Бакалов – Председател на УС на САБ
- 6 Поздравителни адреси**
- 18 Честит празник, архитекти! На 50 човек гледа по-мъдро!**
Еми Мирянска, журналист
- 20 Рожден ден. Съюзът на архитектите на 50.**
арх. Павел Попов
- 23 Да подготвим създаването на Съюз на архитектите**
арх. Стефан Манев
- 25 Разговор с архитект Георги Стоилов**
арх. Пламена Георгиева, арх. Борислава Манолова
- 28 арх. Методи Писарски**
доц. арх. Людмил Димитров
- 29 Твърдо приземяване**
арх. Христо Генчев
- 34 арх. Борис Камиларов**
арх. Димитър Кръстев
- 36 Още за петдесетгодишнината**
проф. арх. Евлози Цветков
- 37 За Танко Серафимов**
проф. г-р арх. Благовест Вълков
- 39 Откровен диалог с арх. Иван Станишев**
арх. Здравка Аврамова
- 41 Разговор с арх. Спиригон Ганев**
доц. арх. Людмил Димитров
- 42 Доклад за 50 години САБ на 20.03.2015 г. с даване на награда „Архитектон“**
арх. Георги Бакалов
- 46 Изложба-конкурс на Съюза на архитектите в България – 2015**
чл.-кор. проф. г.а.н. арх. Атанас Ковачев
- 49 Отличен български архитект в чужбина**
- 51 „103 портрета на български архитекти“ – изложба на проф. арх. Евлози Цветков в САБ**
арх. Мариана Барух
- 54 „Моето книжовно творчество“ – изложба на доц. г-р арх. Матей Матеев**
доц. г-р арх. Мария Давчева
- 56 За арх. Георги Геров**
инж. Юлия Герова
- 58 Първите членове на САБ**

СЛОВО ПО СЛУЧАЙ ПЕТДЕСЕТГОДИШНИЯ ЮБИЛЕЙ НА САБ – 17.03.2015 г.

арх. Георги Бакалов – председател на УС на САБ

Човек е богат със своята ЦЕЛ,
богат е със своя собствен дял,
но не с това, което е взел,
богат е с това което е ДАЛ!

Днес, на петдесетия рожден ден на Съюза на архитектите в България, съм уверен, че ние сме много богати, защото винаги сме се стремили да даваме всичко от себе си, за да създаваме добре организирана урбанизирана среда, красиви и утилитарни сгради, оазиси за отмора от натовареното ежедневие и всичко, от което човек се нуждае, за да живее спокойно и уютно, в хармония със себе си и с околния свят.

В този ден трябва да си припомним, че САБ е основан на 17 март 1965 година, но да не забравяме, че архитектурната колегия има зад гърба си една над сто и двадесет годишна история – създаване и изграждане на българското инженерно-архитектурно дружество (1892 – 1948 г.), формиране и утвърждаване на научна секция „Архитектура“

към Научно-техническия съюз и естественото продължение в Съюз на архитектите в България. Затова искам да отправя нашата благодарност към вдъхновителите и учредителите на Съюза, като няма да споменавам имена, защото е възможно да пропусна и обидя някого. Това не означава, че искам да игнорирам нечи заслуги, а искам да благодаря на всички, които са създали тази архитектурна общност, защото САБ не е на този или онзи, а на всички нас.

Съвсем накратко ще изложа фактите, маркиращи развитието на Съюза, както и председателите, които в определен период от време са го оглавявали.

17 март 1965 г. – Първи (учредителен) конгрес, проведен в голямата зала на НТС, на който е приет Уставът на САБ, както и решения за разработване на програма за близките и перспективни задачи на САБ; за внасяне на предложения за учредяване на Творчески архитектурен фонд; за разгръщане на печатна дейност и пропагандиране на архитектурните постижения; за уреждане на въпроса, свързан с проектантския труг, както и за обявяването на 17 март за Ден на архитекта. От 1965 до 1968 година председател на САБ е арх. Георги Стоилов.

10 – 12 юни 1968 г. – Втори конгрес, който се провежда в кино-театър „Сердика“ и на който се приемат изменения и допълнения на Устава и се утвърждава Уставът на Творческия фонд. От 1968 до 1973 г. председател на Съюза е арх. Методи Писарски.

На 3 – 4 юли 1973 година се е състоял Третият конгрес в салона на Държавния сатиричен театър. На този конгрес е приета резолюция, включваща следните основни задачи на САБ – повишаване качеството на пространствената организация на жизнената среда; организиране на производствените територии; комплексно решаване на проблемите, свързани с плановете изграждане на населените места; развитие на архитектурата върху мощна строителна база, съвременни строителни методи и конструктивни системи; запазване и експониране на ценното архитектурно наследство; повишаване на естетическите ка-

чества на жизнената среда; връзка между архитектурната наука и практика; интензификация на проектантския труд; създаване и актуализиране на нормативната база; по-правилна организация и провеждане на конкурсното дело.

От 1973 до 1977 г. председател на САБ е отново арх. Методи Писарски. Работата на Четвъртия конгрес на САБ (13 – 14 май 1977 г.) протича в зала „Георги Кирков“ на Партийния дом в столицата. Резолюцията на конгреса предвижда следните стратегически задачи: усъвършенстване структурата на промишлените територии; усъвършенстване на комплексното обществено обслужване и средата за отгих; съдействие за опазване на архитектурните паметници и ансамбли; развитие на българската архитектура и архитектурната наука; подобряване условията, организацията и стимулиране на проектантския труд; съдействие за подобряване качеството на архитектурните кадри; популяризиране на постиженията на българската архитектура; активно участие в работата на Международния съюз на архитектите; по-високо равнище на дейността на Творческия фонд.

Председател на САБ за периода 1977 г. – 1981 г. е арх. Георги Стоилов.

На 4 и 5 ноември 1981 г. в зала „Георги Кирков“ се провежда Петият конгрес на САБ. Приетите решения са в духа на резолюциите от предишните конгреси. За председател на САБ е преизбран арх. Георги Стоилов.

Шестият конгрес на САБ (14 – 15 ноември 1985 г.) е проведен в София, като в решенията е отбелязана основната цел на Съюза на архитектите в България – създаване на комплексна жизнена среда за задоволяване на нарастващите материални и духовни потребности на цялото общество и за изграждане на всестранно развити личности. За председател на САБ отново е преизбран арх. Георги Стоилов.

Седмият конгрес на САБ, проведен на 6 и 7 март 1989 г. утвърждава нов устав на САБ, като новата структура има за цел Съюзът да изпълнява творчески и синдикални функции, да има право на самостоятелна законодателна инициатива и да бъде задължителна съгласувателна инстанция при изготвяне и утвърждаване на нормативната уредба в проектирането и строителството. Взимат се решения и за по-нататъшно развитие на международното сътрудничество, на архитектурното творчество и архитектурната наука и критика и др. Арх. Георги Стоилов отново е преизбран за председател.

Осмият конгрес на САБ е извънреден и е проведен в гр. Варна, в края на м. март 1990 г. Както обстановката в България, така и конгресът е много емоционален, архитектите са ентусиазирани и с оз-

ромно желание за промени. За председател на САБ от общото събрание е избран арх. Христо Генчев.

Деветият конгрес на САБ отново е извънреден и е проведен на 14, 15 и 16 май 1992 г. в аула „Максима“ на УАСГ – София. Приет е нов устав, в съответствие с промените в законодателството. За председател на САБ е избран арх. Борис Камиларов.

Следват Десето общо събрание (юни 1995 г.) и избор на председател на САБ – проф. арх. Евлози Цветков. Единадесето общо събрание (28 и 29 май 1998 г.) и Дванадесето (31 май – 1 юни 2001 г.) избират управителни съвети, които от своя страна определят за председател арх. Танко Серафимов. Четринадесетото общо събрание се провежда на 31 май 2003 г., като от тук нататък общите събрания се провеждат ежегодно. Петнадесетото общо събрание, проведено на 29 май 2004 година, дава мандат за управление на САБ на арх. Иван Станишев.

На 11 юни 2005 г. и на 10 юни 2006 г. са следващите Шестнадесето и Седемнадесето общи събрания. На 18 юни 2007 г. е Осемнадесетото общо събрание. На него за председател на САБ е избран арх. Спиридон Ганев. Деветнадесетото и двадесетото общи събрания са проведени на 14 юни 2008 г. и 30 май 2009 г.

Двадесет и първото общо събрание, чиято работа протича на 27 и 28 февруари 2010 г., избира за първи път след двадесет години председател с отделно гласуване – арх. Георги Бакалов, а мандатът, приет с Устава от 2009 г. е четиригодишен. През 2011 г., 2012 г. и 2013 г. се провеждат 22-ро, 23-то и 24-то общо събрание. Последното Общо събрание на САБ до този момент се провежда в края на април 2014 г.

През всички години на съществуването си Съюзът на архитектите в България се е стремил да издига авторитета на архитекта и архитектурното творчество и престижа на професията ни, пряко е участвал в процесите по формиране на устройствени концепции и програми, изграждал е възможности за развитие на индивидуалното и колективно творчество и сега, в неимоверно трудните икономически условия, продължава да гради и да предприема постоянни действия за актуализиране на нормативната уредба, за налагане на конкурсното начало и на лоялната конкуренция при спазване на моралните норми и професионалната етика, както и за издигане ролята на архитекта в съвременното общество.

Да ни е честита светлата годишнина и ви пожелавам да бъдем здрави и все така целеустремени, с много желание и упоритост да отстояваме авторитета на архитекта, архитектурната професия и архитектурата в обществото.

Република България
Президент

ДО
АРХ. ГЕОРГИ БАКАЛОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪЮЗА
НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

**Уважаеми архитект Бакалов,
Дами и господа,**

За мен е изключително удоволствие да Ви поздравя по повод значимия юбилей на Съюза на архитектите в България.

Половинвековната история на Съюза е не само добър атестат и повод за гордост, но преди всичко висока отговорност към първостроителите на организацията и всички онези, които допринесоха за нейното изграждане и утвърждаване. Те, безспорно, доказаха, че архитектурата е много повече от обществена необходимост - тя е изкуство и призвание с висока добавена стойност за живота на всеки човек.

Високо оценявам все по-значимата роля на Съюза за утвърждаването на българския принос в различните области на архитектурата и за налагането и спазването на високи професионални стандарти. Вярвам, че в изпълнение на обществената си мисия Съюзът на българските архитекти ще продължи да възпитава и утвърждава тези ценности.

Съвременният свят ни изправя пред многобройни нови предизвикателства. От това как планираме и строим нашите градове, инфраструктура и съоръжения днес, зависи устойчивото ни бъдеще утре. Ето защо сред моите ключови приоритети като държавен глава са изграждането на модерна инфраструктура, постигането на енергийна ефективност, зелената архитектура и балансираното развитие на българските региони и градове. Уверен съм, че в лицето на Съюза на архитектите винаги ще срещам подкрепа и разбиране в тази насока.

Позволете ми още веднъж да изразя своята увереност, че все така енергично и отгадено ще защитавате позицията си на истински въдновител и коректив във Вашата значима за всички граждани професионална сфера.

Още веднъж - честит празник!

17 март 2015 г.

Росен Плевнелиев
ПРЕЗИДЕНТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ

София, 17 март 2015 г.

*Уважаеми архитект Бакалов,
Уважаеми госпожи и господа,*

Приемете поздравленията ми по повод отбелязването на 50 години от учредяването на Съюза на архитектите в България.

Използвам възможността, за да отправя към всички членове на организацията пожеланията си за много късмет, здраве и професионални успехи.

Убеден съм, че ролята на професионалната организация и експертизата на вашите членове е изключително важна и необходима, както при разглеждането на въпроси, касаещи законодателни решения, така и при общата за всички ни цел за опазване на културно-историческото наследство.

Вярвам, че отличените в рамките на тържествените събития архитекти, удостоени с награди за своята работа, ще продължат и занапред да допринасят за утвърждаване на САБ.

Честит празник!

БОЙКО БОРИСОВ

ДО
АРХ. ГЕОРГИ БАКАЛОВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УС НА САБ

С о ф и я

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЪР НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И
БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

ДО
АРХ. ГЕОРГИ БАКАЛОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА
"СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ
В БЪЛГАРИЯ "

**УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН БАКАЛОВ,
СКЪПИ ГОСТИ И КОЛЕГИ,**

Поздравявам ви по случай 50-тата годишнина от учредяването на Съюза на архитектите в България.

Днес е денят, в който преди 50 години на 17 март 1965 година е основан Съюзът на архитектите в България, наследник на Българското техническо дружество, Българското инженерно-архитектно дружество, Дружеството на българските архитекти, на Съюза на българските инженери и архитекти и на Научно-техническия съюз. През това време успешно продължавате техните творчески традиции.

Всяка организация по своему, в духа на времето, е работила за издигане престижа на българската техническа наука и практика и затова с основание отбелязвате 50-годишнината. Доказателство за високия авторитет на САБ е членството им в най-престижните международни организации и съюзи.

Вие сте хора, за които съзидането е призвание. Известно е, че градежът е дълбоко вплетен в националния ни дух. Народните песни са възпели майсторите, вграждали невестите си в основите на къщи и мостове. Затова българинът цени високо уменията на архитектите и строителите – професионалната общност, от която вие сте част и сте щастливи, че резултатите от труда Ви остават за поколенията.

Днес България има нови приоритети. Те са свързани с изграждане на съвременна инфраструктура, подобряване на градската среда, модернизирание на транспорта, реформиране на ВиК сектора. Държавата има нужда и ще разчита на подготвени и компетентни специалисти, каквито сте Вие.

Като участник в обществения консултативен съвет при министъра на регионалното развитие и благоустройството, Съюзът на архитектите е ценен партньор в разработването на законодателни промени и нормативни актове. С Вашите представители успешно работим по разрешаване на различни проблеми в сектора.

Вярвам, че и в бъдеще ще работим съвместно за постигане на балансирано и устойчиво развитие на страната и за преодоляване на вътрешно и междурегионалните различия.

Пожелавам Ви да запазите високите си стандарти и професионализъм.
Желая на Вас и Вашите семейства здраве и благополучие!

Честита годишнина!

**ЛИЛИЯНА ПАРВЛОВА
МИНИСТЪР**

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

ДО
ЧЛЕНОВЕТЕ И ПРИЯТЕЛИТЕ
НА СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ
В БЪЛГАРИЯ

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ И ПРИЯТЕЛИ,

За мен е чест да Ви поздравя с 50 годишнината от създаването на Съюза на архитектите в България – сериозна творческа възраст на опит, мъдрост и сила. Неформално бих желал да отбележа и още един юбилей – 130 годишнината от създаването на Българското техническо дружество, един от приемниците на което е вашата творческа организация. Днес Съюзът на архитектите е носител и продължител на традициите в творческия живот на Българското инженерно-архитектно дружество (основано 1893 г.), на Дружеството на българските архитекти (основано 1926г.), на Съюза на българските инженери и архитекти (основан 1937г.). През тези 50 години, благодарение на усилията и таланта на членовете и ръководителите на организацията, България се утвърди като един от международните центрове за срещи на архитекти от целия свят. Така организацията стана част от международната професионална общност, а творчеството на българските архитекти доби международна известност. Всичко това, въпреки драматизма на обществените и политическите процеси, поставя архитектурната колегия и българската архитектура на достойно място в историята на българската култура. Динамиката и глобализацията на съвременния свят, отправят нови предизвикателства към Вас като част от интелектуалния авангард на страната. В този смисъл искам да припомня думите на Корбюзие, че архитектурата е чисто творение на духа. Нека Вашият дух съхрани и обогати традициите с достиженията на съвременната цивилизация.

Честит празник!

МИНИСТЪР:

ВЕЖДИ РАШИДОВ

СТОЛИЧНА ОБЩИНА

София 1000
ул. „Московска“ №33
Тел.: 02/ 937 73 03
Факс: 02/ 988 00 51
www.sofia.bg

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,
УВАЖАЕМИ АРХ. БАКАЛОВ,

За мен е истинско удоволствие да ви поздравя по повод 50 годишния юбилей на Съюза на българските архитекти. В своята половинвековна история, Съюзът се е доказал като изключително успешен символ на творческото мислене и професионализъм.

Вярвам, че ще продължите да развивате своята визия за модернизация на архитектурата на нашите градове, както и че ще запазите своя стремеж към професионално развитие.

Като кмет на София, бих искала да благодаря лично на арх. Бакалов за нашата ползотворна работа по съвместни проекти за развитието на нашата красива столица.

Пожелавам на всички членове на Съюза крепко здраве, много воля и неизменна вяра в бъдещето.

С УВАЖЕНИЕ:

ЙОРДАНКА ФАНДЪКОВА

Г Р А М О Т А

БЪЛГАРСКАТА ТЪРГОВСКО-ПРОМИШЛЕНА ПАЛАТА

удостоява с плакет и грамота

СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

За сътрудничество с БТПП в усъвършенстване на нормативната база, хармонизиране на културно-историческите ценности и наследство с успешното развитие на съвременната българска архитектура и по повод 50-годишния юбилей.

София, 17 март 2015 г.

Съгласно Протокол на УС 23/б-2015
от 10 март 2015 г.

Цветан Симеонов
Председател
на Управителния съвет

До арх. Георги Бакалов
Председател на САБ

Уважаеми арх. Бакалов,

От името на Института за изследване на изкуствата при БАН имам честта и удоволствието да поздравя Вас и Вашите колеги по повод 50-годишнината от учредяването на Съюза на архитектите в България.

Приемник на традициите на архитектурното дружество със 130-годишна история, САБ несъмнено продължава да бъде водещ творчески фактор, призван да оптимизира възможностите за реализация на онази така необходима връзка между красота, комфорт и хармония, заложена в същината на архитектурната професия. Съзнавам и факта, че ролята на САБ е още по-отговорна днес, в условията на естествената динамика от стилове и архитектурни тенденции, когато наред с въпросите на приемствеността възникват редица сложни проблеми на градската среда, които очакват компетентни и перспективни професионални решения.

За нас като изследователи в областта на изкуствата особено значение има установеното през последните години сътрудничество между двете институции – обстоятелство, което, вярвам, тепърва ще разкрива още полезни страни на връзката между наука и практика.

С пожелание за нови творчески успехи – честит юбилей!

доц. д-р Емануел Мутафов

Директор на Института за изследване на изкуствата при БАН

20.03.2015 г.

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ДО
АРХ. ГЕОРГИ БАКАЛОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СЪЮЗА
НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

ДО ТЪРЖЕСТВЕННОТО СЪБРАНИЕ НА
СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС от Българската академия на науките

Уважаеми арх. Бакалов,
Уважаеми участници и гости на тържествения форум,

Позволете ми най-сърдечно от името на учените от Българската академия на науките, и лично от мое име, да приветствам Вас – участниците и гостите в тържественото събрание, а чрез Вас и всички архитекти – членове на Съюза на архитектите в България, по случай 50-та годишнина от създаването на Вашия творчески съюз.

За историята 50 години не са дълъг отрязък от време, но за летописа на една институция, на един творчески съюз, 50 години са достатъчно дълъг период – това са години на утвърждаване, усъвършенстване и развитие, години и десетилетия на упорита работа по трудния път към мечтите за създаване на един по-добър, по-красив и възвишен свят, в който Вие – архитектите имате особена роля.

АРХИТЕКТУРАТА, като наука, техника, строителство и изкуство, е призвана да създава материално-пространствената среда за развитие на всички човешки дейности, и тук Вашата роля е основополагаща. Вие сте хората, чийто труд и талант раждат к р а с о т а т а в заобикалящия ни свят.

В продължение на 50 години, организирани във Вашия съюз, Вие работихте, продължавате да работите и днес, за процъфтяването на българските градове и села.

Днес Вие може с основание да се гордеете с резултатите от Вашата работа – реален израз на която е сътвореното от Вас. То остава за поколенията като принос от строителите на съвременна България.

През тези години и десетилетия Вие развивахте традициите на гения на българската архитектура – Кольо Фичето и самобитните майстори от епохата на Българското Възраждане, сътворили през вековете една истинска приказка с уникалната архитектура на Жеравна и Копрявица, Стария Пловдив и Мелник, Трявна и Котел, Арбанаси и Широка лъка, Несебър и Созопол и още десетки възрожденски селища – бисери на културата и архитектурата, неугасващи факли на българщината.

Вие създадохте стотици устройствени планове, хиляди жилищни, обществени и промишлени сгради и комплекси, пътища и мостове, паркове и градини по всички части на България – от Дунав и златна Добруджа до Марица и Родопска планина. Тези творения са гордост не само за Вас – те са гордост за страната ни, те са визитната ни картичка пред света.

Като посланици на красотата Вие разнасяхте славата на България далеч зад нейните предели и творихте всеотдайно и възторжено на всички континенти. Печелихте награди - международни конкурси, почетни лауреатски звания, високи научни степени – признание за Вашия труд. Проектирахте и строихте в близки и далечни краища на нашата малка, но безкрайно красива планета Земя – от Сибир и Далечния Изток до земите на Африканския континент – и на всякъде издигайки гордо българския трибагреник, вграждахте частица от себе си, от своето сърце, от българския дух, сила, воля, заявявайки, че за стойностната архитектура няма малки и големи страни, има просто таланти – а нашата земя българска е раждала, ражда и сега и ще ражда и утре таланти! Показват го не само големите майстори на българската архитектура, показват го и съвременните български архитекти, включително и младите архитекти днес. И Вашата дейност ни прави горди, че „И ний сме дали нещо на света“ по словата на патриарха на българската литература - поета и писателя Иван Вазов.

Убеден съм, че и в бъдеще с упорития си труд, с новаторските си идеи, с творческата си устременост, със смелите си мечти всички Вие ще реализирате много нови успехи в дейността си за развитие на българската архитектурно-градоустройствена теория и практика, за постигане на още по-високи нива на устойчивост в съвременния глобализиращ се свят.

Нашата обща надежда е, че през идващите години все по-успешна и резултатна ще бъде съвместната работа на Българската академия на науките и Съюза на архитектите за издигане авторитета на България в общия Европейски дом.

Изразявайки своето, и това на учените от Българската академия на науките, уважение, пожелавам ползотворна работа на Вашия форум, здраве и нови творчески успехи на членовете на Съюза на българските архитекти за просперитета на съвременна БЪЛГАРИЯ!

До нови срещи и за многая лета на Съюза на архитектите в България!

ПРЕДСЕДАТЕЛ:

/Акад. СТЕФАН ВОДЕНИЧАРОВ/

Поздравителен адрес
до
Съюза на Архитектите в България

От името на Регионална Колегия София-град към КАБ най-сърдечно
Ви приветстваме с Вашия 50-ти юбилей.

Като браншовата организация на всички архитекти не спирайте да
развивате таланта на своите членове.

Пожелаваме Ви още много юбилеи и успешно реализирани на Вашите
бъдещи творчески проекти!

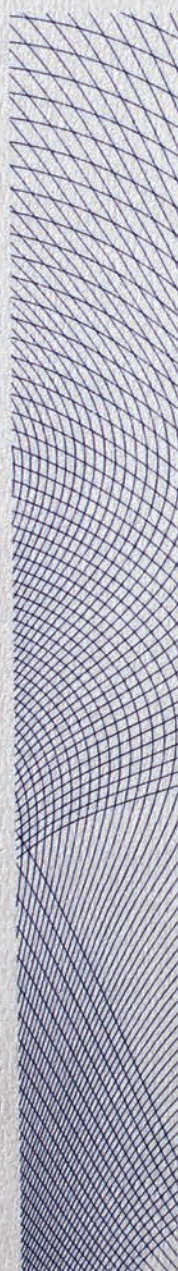
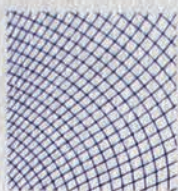
Нека занаяпред да работите успешно за професионалното развитие
на Вашите членове, както и за утвърждаването на Архитектурата в
общественото пространство.

Пожелаваме го на Вас и на всички членове на Съюза на Архитектите.

Честит празник!

арх. Николай Баровски
Председател на РК София-град към КАБ

КАМАРА НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

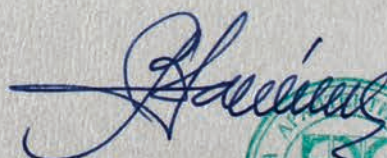
На основание на нареждане на председателя на УС на КЛБ
Камарата на архитектите в България награждава с

Почетен плакет

СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ

по случай 50-тата годишнина от основаването му и
с пожелания и в бъдеще да постоянства в грижата си
за творческата изява на личността на архитекта.

06. 03. 2015 г.,
гр. София

арх. ВЛАДИМИР ДАМЯНОВ
Председател на УС на КЛБ

Съюз на Ландшафтните Архитекти

член на

До арх. Георги Такалов
Председател на УС на СЛА

Поздравителен адрес

Уважаеми Г-н Такалов,

От името на Съюз на ландшафтните архитекти и лично от свое име поднасям нашите най-искрени и сърдечни поздравления по повод 50-годишния юбилей на Съюз на архитектите в България.

В продължение на половин век СЛА има водеща роля за изграждане и повишаване качествата на градската среда, спомога за съхраняване и опазване на архитектурните паметници и усърдно работи за утвърждаване и издигане авторитета и утвърждаване на архитектурната професия сред обществото. Искаме да поздравим Съюза на архитектите в България с постигнатите резултати и да Ви уверим, че в наше лице имате надежден партньор както като сродна организация, така и за съдействие при повишаване качествата на образованието и решаване на проблемите в устройственото планиране и инвестиционното проектиране.

Надяваме се и занаяпред на добро сътрудничество и Ви пожелаваме нови творчески успехи, да работите за налагане на конкурсното и творческо начало, и да помагате на младите архитекти по пътя на професионалното им усъвършенстване и реализация!

Честит празник!

Март, 2015

дата

проф. д-р ланд. арх. *Иван Такалов*

председател на УС на СЛА

До

Арх. Георги Бакалов –

Председател на САБ

Уважаеми г-н Бакалов,

Уважаеми архитекти,

Приемете най-искрените ми поздравления по случай 50-годишнината от учредяването на Вашия творчески съюз. От мое име и от името на ръководството на Съюза на българските художници пожелавам много успехи и плодотворна работа.

Съюзът на архитектите в България е значима и много уважавана от нас художниците институция, затова приемам като особена чест възможността да Ви поздравим за този половин вековен юбилей. Архитектурата и изобразителните изкуства в своето развитие винаги са се допълвали и са си сътрудничели успешно в съвместна си реализация. Ние искрено вярваме и сме убедени, че нашият общ път ще продължи ползотворно, спомагайки за превръщането на нашите градове в модерни и съвременни места за живот. Архитектите за нас са не само партньори, но и колеги, творци, натоварени с една нелека и отговорна обща задача –като членове на професионалните ни организации да създаваме по-добра творческа атмосфера и среда за просперитета на нашата култура.

Още веднъж Ви искам от свое име и от името на ръководството на СБХ да пожелаая на всички Вас, българските архитекти, да бъдете здрави и да продължавате да работите все така упорито и всеотдайно за съвременния облик на България.

С уважение,

Председател на СБХ:

Вибен Генов/

www.sbhart.com

ЧЕСТИТ ПРАЗНИК, АРХИТЕКТИ! НА 50 ЧОВЕК ГЛЕДА ПО-МЪДРО!

Еми Мариянска, журналист

Сградите не са просто рисунки, които можеш да изтриеш с гума!..

Казват, че Бог бил първият архитект, защото той е Творецът! Създал е съвършена Вселена. Толкова съвършена, че хилядолетия хората не могат да я унищожат въпреки огромните си усилия в тази посока. Очевидно Бог е толкова съвършен, че е предвидил дори неразумните постъпки на човека. Ама защо така, нали и човекът е Божие създание?, питат човеците. И обичайният отговор е: Бог е дал на човека свободна воля да развива разума си, с разум да търси върната посока. А какво правят „колежите“ на Бог на земята – архитектите? Човеците, които са призвани с ум и разум да „рисуват“ човешките представи за съвършена среда на живот? Запитвали ли сте се защо има красиви места по света и направо отблъскващи?! Определено не Бог е виновен за това, а човеците!.. Архитектурата е смислена представа за облагородяването на средата. Дори и на най-отблъскващата природна среда. В този смисъл изглежда непостижимо да загрозиш природните дадености на едно място и да го превърнеш насила в грозно гето от застроени една до друга сгради, без капка естетика и чувство за хармония. Без въздух! Десетки са

примерите по Черноморието ни, в много градове и дори в столицата на България. Ако обаче назовеш конкретните места и сгради, които буквално „богат“ на очи, някои архитекти ще ти избодат очите, а чиновници ще ти извадят от десет кладенеца вода защо са ги разрешили, прехвърляйки греховете си на предишни правителства и политически опоненти. Казвам го като журналист, който вече се е сблъсквал с това. Но хора, в нашето Утре пошлата част от настоящето ни – некадърните проекти, връзкаството и корупцията, ще са само срамна история, а безелите на съграденото безумие ще продължава да „боде“ с още по-страшна сила очите на идните поколения. „Утре започва от Днес!“ не е само банална фраза, а напомняне за отговорността, която държим. Сградите не са просто рисунки, които можеш да изтриеш с гума – те остават и надживяват поколения човечи. Какво оставяме?!, е въпросът, който според мен трябва да си зададе всеки отговорен архитект, преди да тръгне с проекта си към общината. Последните 25 са тъжна поука за това какво не бива да правим! И още по-тъжна констатация какво можехме да съградим!... Имаше и пари, и идеи, но всичко замина по дяволите! Т.е. в „обратната“ на Твореца посока. Всеки от вас е наясно, че София да-

снимки: Добрин Керестелиев

леч не минава за красива столица, и уви – изобщо за столица!.. В същото време не съм съгласна да се прехласваме по Брюксел – в прекия и в преносния смисъл на думата, защото нито градът е красив, нито идеите от там ни донесоха нещо добро. Време е да мислим с главите си. 50 е число, предполагащо прелом към другата „половина“ на човешкия живот. В този смисъл може да го назовем „числото на мъдростта“. Във втората половина на живота страстите на младостта са уталожени, чувствата – премерени, отговорността – осмислена, творчеството – спокойно. Съюзът на българските архитекти достигна тази разумна възраст и въпреки че като всеки „постдемократичен“ творчески съюз си има своите тежести – безпаричие, грижи по имоти и прочее, има сили и потенциал да продължи напред. Случайно или не, бях един от авторите на първия брой на новия формат на сп. „Архитект“ през 2013 година. Константирах колко много млади и талантиливи хора сте отгледали и че се опитвате да им дадете път. Да, вярно е, че битката с ретроградниците, които са навсякъде, никога не е била лесна, но пък си струва да я водим с гръзко и неотклонно постоянство, за да почнем да ги побеждаваме. И като споменахме 50, обръщам се към онези, които са достигнали тази възраст и дори са я прехвърлили. Те, и аз в това число, знаем най-добре колко важни стават в живота дори най-дребните детайли, които в младостта си дори не сме забелязвали: да поседнеш в красива градинка, погледът ти да плъзне по сгради, които са в хармония помежду си, да не се „препъне“ в олющените им фасади, а фонтанът, чешмата или паметникът да са на точното място и в естетична връзка със сградите наоколо. Не ми се говори за грозното, защото някак не подхожда за празнично поздравление, но само като щрих ще отбележа, че няма как да не гразни „европейската“ стъklarия на завоя на една голяма столична улица. Нелепото местоположение на иначе красивата сграда прави дори самата нея да изглежда грозно и надменно извисена над околните стари постройки. За въпроса защо е допуснато това, е вече късно!... Уви, и за много други грешки!... Ще си призная, че ме въбесяват и половината от столичните молове – и отвън, и отвътре. Тези молове затриха уютата на малките улички с магазинчета и познатото лице на големите търговски улици. Те затриха настроянието, което пазим в спомените си за тях. Радостта да пазаруваш или просто да се шляеш в слънчев ден по тях. По света има такива улици, заради които изминаваме хиляди километри да се потопим в романтиката им. Мисля си, надявам се, че на никога не би хрумнало да направи мол в Морано, макар градчето да е известно със стъклото си. /!/ Та, ето с такива мисли, не съвсем празнични, но пък искрени, честития на браншовата организация на архитектите тяхната половинвековна зрелост и им пожелавам не само дълголетие, но и мъдрост! Работете винаги със съзнанието, че дори и най-незначителното, което създавате, е обречено на ВЕЧНОСТ и ще има съдници напред във времето! Та нали сте „колегии на Бог“ на земята?! Съграждайте с божествено вдъхновение и божествена любов, за доброто на хората, за облагородяването на човека!

РОЖДЕН ДЕН СЪЮЗЪТ НА АРХИТЕКТИТЕ НА 50

арх. Павел Попов

Както е прието, събитието от този род представлява изложба, тържествено събрание, награди и почерпка. Изложбата-конкурс беше аранжирана на три подходящи места – пред самия САБ, пред Народната библиотека и между НХА и НС – все народни институции на добри места с масов достъп. Изложбите там се очертават като успешна традиция на САБ. Това, което следва да отбележа, е, че тази изложба – подбор, аранжимент и хамалогия, включително находчивото противовеетрово укрепване – дължим на трима души: председателя на САБ, заместничката му и главния секретар – иначе казано, Бакалов, Шаханова и Фурнаджиева. Съюзът се сви, остана без изпълнители и доброволни сътрудници, неизбежно беше ръководството да се нагърби с всякаква работа, включително не негова.

Архитектурните изложби на САБ винаги са без куратори и тема, без пресяване и конкуренция. Който заяви участие – добре дошъл. Качеството, съдържанието, дори фазата на проектите, темата на събитието нямат значение. Тази всеядност има две лица. От една страна – демокрация, свободен достъп, няма обидени. От друга – все-

ядност, посредственост, разнобой. В изложбата присъстват редом индивидуални и ведомствени проекти, конкурсни, идейни и реализирани, кичозни и елегантни – общо 250 табла. При това положение няма начин изложбите и дори наградите да очертаят ниво, тенденции (добри или лоши), няма как да станат инструмент на Съюза за постигане на добра национална архитектура. А не беше ли това главната задача на Съюза?

САБ и КАБ боледуват от една и съща плахост, неспособност да отделят триците от плявата, да заявят, че между архитектите (както във всяко нещо) има добри и лоши, успешни и неуспешни, заслужено неуспешни и незаслужено успешни. Двете организации близначки нямат критично отношение към действителността. На изложбата наред с добрите проекти/реализации, при това някои съвсем не нови, присъстват и лоши, вредни проекти и реализации. Кой да обясни на публиката (при положение че архитектите поне знаят) кой какъв е? Мнението на публиката се формира от общото представяне. Тук доброто не преобладава. И няма как да е така, докато „младите“ бойкотират национална в същността си проява. Къде са „Град“,

„ИНАТА“, „Трансформаторите“, акумулаторите, генераторите на добра или поне новаторска архитектура? Та няма най-интересните, най-новите сгради и проекти не са техните? Няма ги представени. От суета или от недоверие е породено неучастието? Сърдити ли са на САБ, или какво? Дори да са, дори да има защо, има ли смисъл авторитетът на архитектурата да се разпилява в паралелни организации, формации, лобита?

Ако САБ е „куха лейка“, не е ли главно тяхна, на младите задача да го променят? Това може да стане само с присъствие, с дейност отвътре, с членуване, с гласуване. Иначе силите им ще отидат в напразно противоборство с предсказано нулев резултат. Предстоят годишните общи събрания на КАБ и САБ – две организации без устав, закон и ред, без що-годе успешна реализация в общественото пространство. Кои, ако не енергичните, успешните, активните архитекти, ще промени картината? Ако се съди по гостите на рождения ден именно те не присъстваха...

Присъстваха живите бивши председатели на САБ. Както е прието, те бяха почетени, уважени, наградени... символично. Повечето неща при нас са символични. Дадоха им гумата. Те благодариха, не казаха нищо, което си струва да се запомни, да се има предвид занаят. Без самокритика, но и без ентузиазъм. Имаше приветствия от сродни организации – администрации, творчески съюзи. Които ни обичат, дойдоха лично, които не – изпратиха извинения и поздравителни адреси. В тях темата, колко САБ сме важни и полезни, заемаше централно място. Да се надяваме, че нашата нужност и полезност най-сетне ще доведе до промени в законите, до чисто нов закон за архитектурата, отделен от ЗУТ и ЗОП, до редовни консултации с нас и КАБ в комисиите на Народното събрание и СОС, до конкурсите, които правителството или общините досега организират, провеждат и журират с нашето и на КАБ... символично участие.

Като съорганизатор на „ИНТЕРАРХ 2015“ гледах изложбата под лупа – какво да поускам от нея за изложбата-конкурс на Триеналето. Исках да покана музея на Явор Йорданов (оня с мамута в Дорково), поне две от вилите на Кътов/Желязкова, детайли от проекта за „Българския Лувър“ на Янко Апостолов, някоя и друга от лозарските изби. Знаем, че има прекрасни проекти и реализации. А още повече ми се искаше да видя алтернативен проект за метромрежата на София, за трамвайите, за рехабилитация на закъсалите ѝ райони, за коригирана транспортна схема. Точно такива, каквито са ужасно нужни, нямаше. При все това наградите отидоха където трябва, при подходящи автори и проекти. Съзнавам, че при арх. Ивайло Мишев (наградата „АРХИТЕКТОН“ на САБ) темата (Пречиствателна станция край гр. Сандански) има значителен дял, наравно или дори по-важен от архитектурните достойнства, но така или иначе – заслужено. Наградата за „чуждобългарски проект“

взе Красимир Василев „Крис“ от Канада. Неговият проект за група хотели край град Бяла е публикуван, награждаван и друг път, по друг повод. Това, че оттогава досега няма по-добър в жанра хотели, е просто... срам. Победата на Модернизма над многобройните изстъпления в Лужковски стил по Черноморието радва. Лошо е, че последният етап на проекта, изглежда, няма да бъде построен – криза. Ако беше построен може би щяхме да видим друго решение на проблема с преослънчаването на апартаментите – имаше време да бъде решен досега.

Няколко гуми за председателя на журито арх. Евлоги Цветков. Мога да кажа с възхищение, че най-значителната проява на годишнината е неговата изложба с портрети на най-видните български архитекти! Сам по себе си колосален труд, изложбата стъписва с най-важното художествено достойнство – красотата, истината и емоцията на едно място. Човек трудно може да си представи, че по фотографска снимка може да се възпроизведе толкова точно и вълнуващо характерът на порт-

ретувания, чувството на художника, уважението му към фактурата. Как Евлози Цветков го постига във всеки портрет, в една гигантска по мащабите си задача със средствата на акварела – техника, която не търпи поправки? Само тази изложба САБ да дигитализира и запази, ще бъде компенсация за забутата на десетки изложби, преминали без следа. Да вярваме, че ще го стори.

След седмица на изложби дойде време на заключителния бал. Хубава музика, малко танци, носталгична възраст на присъстващите. Чувства се остро младежката липса. (Как танцувахме едно време, как танцувахме!)

„Седмицата на юбилея“ в действителност приключи с третото официално обсъждане на конкурса за „Четири централни зони“ на София. Тук страстите бяха повече, но и досадата също. Изглежда, колегията не иска да погледне действителността в очите. Ако има „едни пари за усвояване“, те ще бъдат усвоени от „нашите хора“, по най-неподходящия, прахоснически начин. Това няма да се промени, докато колегията не се научи да „реагира срещу“ по подходящ начин и навреме. Всички ненужни и вредни конкурси, проведени след одобрението на Общия план нямаше да са безплодни и вредни, ако планът беше план. Кои заяви от името на КАБ, че планът е добър и трябва да се приеме? Атанас Тосев, легитимен ръководител.

Как реагира колегията тогава? Никак! Кои определи „зоните на въздействие“, чийто пряк резултат и продължение е въпросният конкурс? „Интегрираният план“ на г-н Михайлович и г-жа Троева. Някакви възражения във връзка с „интеграторите“ и плана им да сте чули? Кои се бори (политически) срещу СОС, който в крайна сметка решава кой и как да прави плановете, от които всички сме потърпевши? Кои?

Как не ни омръзна да ритаме срещу ръжена винаги след дъжд качулка, със смешни доводи? Защо не ритаме срещу онези, които държат ножа и хляба, а също и бъдещето на града (или се правят, че държат) навреме, по принцип, когато още има смисъл? Не едва след като разберем кой ще лапа баницата, кой мухите...

И най-накрая, сякаш за да сложи точка на една епоха, Йордан Тангъров взе, че умря. Да не повярваш чак! Човекът-САБ, неизменното присъствие, постоянният коректив, човекът-енциклопедия... си отиде. Никак не искам точно той да си тръгне окончателно, без следа. В една от последните си изяви Тангъров постави въпрос, който няма как да подминем – онова, което е под „Света Неделя“ в София – дворец (или щаб) на Константин Велики ли е, или са терми? Това сме длъжни да разберем – заради него и заради себе си. Едва тогава духът на този светъл човек може да почива в мир.

снимки: Добрин Керестелиев

ДА ПОДГОТВИМ СЪЗДАВАНЕТО НА СЪЮЗ НА АРХИТЕКТИТЕ

арх. Стефан Манев

Неотдавна се състоя Втората национална конференция на секция „Архитектура“. С изнесеня доклад, станалите разисквания и приетите решения се поставиха редица въпроси, върху някои от които тук искаме да се спрем. Едно от най-важните събития в архитектурния живот през последните години безспорно беше Пленумът на ЦК на БКП по въпросите на строителството. На това първо у нас широко съвещание бяха поставени най-важните въпроси от областта на архитектурата и строителството, които трябва да бъдат решавани ежедневно с упоритата работа на цялата архитектурна колегия.

Големите положителни резултати, постигнати от нашата архитектура през последните години, са известни не само у нас. Това се отнася особено за курортното строителство по черноморското крайбрежие, проектирано от наши архитекти. Партията и правителството високо оцениха таланта на проектантите, като удостоиха с Димитровска награда около 30 души архитекти. Това е голямо постижение за колегията. Успехите, постигнати в архитектурата, както и в другите изкуства, се признават не само от специалистите, а и от обикновените трудови хора. Димитровските награди ни задължават да постигнем по-добри резултати във всички наши творби. А известно е, че не всичко, което проектираме и строим, намира единодушното одобрение на народа. Проектирането, като се започне от началния стадий на проучванията, съставянето на плановете задание и другите форми на подготвителната работа до окончателното изработване на проекта, крие още много слабости.

Самото строителство е на твърде ниско равнище. За цялостното подобрене на архитектурата следователно отговорност носят не само авторите на проектите, но и всички онези, които проучват, съставят плановете задания, съгласуват, одобряват и най-после, изпълняват обектите на строителната площадка. Нашата общественост обикновено приписва грешките в строителството предимно на архитектите, което в крайна сметка не е лишено от основание. Поради това ние трябва да поемем с чест тази голяма отговорност и при всички фази на

проектирането и строителството да влагаме максимално професионално умение и майсторство за отстраняване на всичко онова, което пречи за създаването на реалистични архитектурни творби.

Построените и тези, които предстои да бъдат изградени в бъдеще производствени, обществени, културно-битови жилища и други видове сгради, цели комплекси и населени места, удовлетворяват производствени и битови нужди и заедно това способстват за повишаване на жизнения уровень на народа, за развитието на емоционални и морални качества на социалистическите хора, за повишаване на тяхната култура. Всичко това ни задължава да отгледим на народа нашите знания и творчески способности.

Една от главните основи за правилното развитие на нашата архитектура е осъзнаването на нейната обществена роля. Обществената отговорност на архитектите ги задължава да схванат, че само с хармоничното съчетание на икономическите, техническите, функционалните и естетическите задачи могат да обезпечат високи качества на нашата социалистическа архитектура. Следователно необходимо е провеждането на сериозна идеологическа работа за изясняването на някои идейно-творчески въпроси в областта на архитектурата.

На пръв поглед в тази област възникват въпросите каква да бъде нашата социалистическа архитектура, в какво направление да се развива, каква

да бъде връзката ѝ с националното и класическо наследство, какво можем да ползваме от архитектурата на другите социалистически страни, както и от архитектурата на капиталистическия Запад.

За правилното развитие на нашата съвременна архитектура голямо значение има отношението към наследството от миналото, към архитектурата от социалистическите и капиталистическите страни. Преди 4-5 години в някои случаи ние съвсем едностранчиво, безкритично ползвахме главно от съветския опит и отричахме постиженията в капиталистическите страни. В последно време обаче има архитекти, които подражават на някои ексцентрични прояви от капиталистическите страни, изпадайки в погрешния път на нов формализъм. Това говори преди всичко за неукрепнала идеологическа и теоретически зрялост на тези архитекти, които трябва да схванат по-задълбочено своето призвание като творци. Нашата съвременна архитектура няма да откаже да черпи от постиженията както на братските социалистически страни, така и от тези на капиталистическите, обаче в рамките на нашите специфични условия, произтичащи от природните и климатични условия, от новия социалистически строй. Активно трябва да се съдейства за развитието на идеологическа и теоретическа работа сред архитектите, което ще способства за създаване на българска социалистическа архитектура. За това най-важна роля ще изиграе Комитетът по архитектура и благоустройство и секция „Архитектура“ (бъдещият Съюз на архитектите), които ще трябва посредством творчески дискусии, обсъждания, изложби както на завършени произведения, така и на проекти, да търсят начини за всестранното подобрене на нашето архитектурно творчество. Това е трудна, отговорна и сложна задача, която може да бъде решена с голяма настойчивост, търпение и оптимизъм.

Ако преди няколко години можеше да има съмнение и спор относно масовото приложение на типовото проектиране и сглобяемото строителство, днес за всекиго е ясно, че по-нататъшното развитие на архитектурата е неразривно свързано с тези нови методи. Днес може да става въпрос само за степената на типизация и на сборност за различните видове сгради. Следователно в това направление връщане назад не може да има. Необходимо е обаче съвременните изисквания на типизацията и индустриализацията да бъдат правилно схванати от архитектурната колегия, не като някакво ограничаване на архитектурното творчество, а като необходимо условие за развитие на социалистическата ни архитектура.

Бурното развитие на нашите градове и села, особено след административната и стопанска

реорганизация на страната, предизвика небивало строителство във всички кътища на родината. Във връзка с това може със задоволство да се констатира, че конкурсите за решаване на важни градоустройствени и архитектурни задачи намериха у нас в последно време широко приложение. При провеждането на конкурсите, изработването на програмите и самото журиране обаче има много слабости. Голяма част от обявителите нямат необходимия опит за съставяне на пълноценни програми, несполучливо се комплентува журито и поради това на някои места резултатите от конкурсите не са задоволителни. Ние считаме, че е вече време устройването на конкурсите да се възлага на секция „Архитектура“, респективно Съюза на архитектите. Това е предимно творческа задача, която трябва да бъде предоставена на компетентния орган, какъвто в случая ще се яви бъдещият Съюз на архитектите. Така ще се подобри и работата по журирането, и резултатите ще бъдат без съмнено по-добри. За това е необходимо да се преразгледа сега съществуващият правилник за конкурсите и да се направят необходимите изменения и подобрения.

През идущата година нашата архитектурна колегия ще получи по-висша организационна форма от досегашната, ще бъде изграден Съюз на българските архитекти в рамките на Научно-техническия съюз. Това е крачка напред. За предаване обаче смисъл и съдържание на новия Съюз, за създаване на необходимите предпоставки, които ще му придадат жизнеспособност и поле за широка творческа дейност, необходимо е още отсега да се извърши голяма организационна работа. В досегашната секция „Архитектура“ не са обхванати голяма част от архитектите и техниците в страната. До края на годината трябва да се привлекат към организиран живот онези, които по едни или други причини стоят настрана. Като предпоставка за тази акция е необходимо да се извърши пълно картотекиране на всички архитекти и архитектурни техници в страната.

От околните ръководства на секцията се изисква разгръщане на активна дейност за изпълнение на горната задача.

Историческият период, в който живеем, е забележителен и за нашата архитектура. Промените, които стават в обществото и в битата на хората, изискват от архитектите все по-голяма отговорност за решаването на нови задачи както в количествено, така и в качествено отношение. Нашите архитекти имат налице необходимите предпоставки за създаване на все повече реалистични произведения. Архитектурните творби, които ние ще създаваме, ще свидетелстват красноречиво за преимуществата на социалистическото и комунистическо общество.

РАЗГОВОР С АРХИТЕКТ ГЕОРГИ СТОИЛОВ

интервюто проведоха арх. Пламена Георгиева и арх. Борислава Манолова

Арх. Георги Стоилов,
председател на УС на САБ
(1965 – 1968); (1977 – 1990)

Арх. Стоилов, вярваме, че няма архитект в България, който да не съпреживява дълбоко съдбата на САБ – било то през далечните му цветущи години или пък днес през по-новия му, изпълнен с перипетии път след прехода. Всеки български архитект живее със своите лични истини за САБ. За всички нас ще бъде чест да чуем неподправената история на САБ от извора във Ваше лице. Нека започнем от самото начало. Как и кога се роди идеята за Съюз на архитектите в България?

През 1954 г., когато се завърнах в България след обучението си в Москва, бях учуден, че тук няма Съюз на архитектите. Имаше единствено Секция „Архитектура“ към НТС, която се помещаваше в две малки стаи в дома на НТС на ул. „Георги Раковски“. Тя никога не е имала за председател архитект. На ръководните постове винаги са стояли инженери. Съвсем скоро постъпих на работа в Главпроект – основната проектантска организация по онова време, и ми се стори, че България има нужда от професионален архитектурен съюз. Колегията в Главпроект, която се състоеше от около 200–300 архитекти, прояви разбиране. Директорът Фурнаджиев, а след това и Янка Добрева подкрепиха инициативата за създаване на съюз. Идеята много бързо намери подкрепа. Другите проектантски организации (типово проектиране, селскостопански сгради и т.н.), с които контактувахме, също

застанаха зад нас.
Като се роди една идея, тя си пробива пътя.

Арх. Атанас Ковачев (в бр. 1 от 2014 г. на списание „Архитектура“) казва, че смело можем да твърдим, че „историята на САБ се преплита с историята на Вашия живот“. Разкажете ни какви са най-ярките Ви спомени от годините, прекарани на ръководния пост на САБ? Помните ли трудностите, или с времето те избледняват и остават само положителните спомени?

Събрахме хора от различните проектантски организации. Направихме един заговор (сmee се) и проведохме конгрес. Колегите от НТС нямаха нищо против, защото те усещаха, че архитектурата е твърде различна от водоснабдяване, канализация, бетон и желязо. Това беше първата крачка. В началото се настанихме в две стаи в сградата на НТС, но за един съюз това е абсолютно недостатъчно и скоро се преместихме в апартамент на ул. „Сан Стефано“. Там прекарахме много години. Аз бях председател на Съюза за 2-3 години след създаването му, след което решиха да ме направят (сmee се) кмет на София. Като отидох в Столичния съвет, при мен дойде една заместник-председателка, която отговаряше за просвета, здравеопазване и пр., и каза: „Другарю кмете, намерила съм един чудесен дом. Ще го дадем на здравните работници“. Пожелал да видя този дом. Наистина беше голяма хубава двуетажна къща в центъра - старото крило на днешната сграда. Сградата, в която се помещаваеше дотогава нашият Съюз, щеше скоро да бъде съборена, за да се построи на нейно място нова жилищна сграда, и затова аз реших – трябва да направим този нов и хубав дом седалище на Съюза на архитектите. По това време председател беше Методи Писарски. И, разбира се, никои от архитектите нямаше против тази промяна. И така Съюзът на архитектите намери своя нов дом, в който се помещава и досега. Новият дом на Съюза даваше възможност да се провеждат заседания, но пък нямаше зали. И така под председателството на Писарски се направи проект (от арх. Георги Хаджиганов) за разширение. Построи се първият етаж на второто крило с голямата зала, а след това се вдигна и вторият етаж. След това аз преминах на партийна работа за известно време. През 1977 г. ме извикаха и ми казаха: „Не си за тая работа (сmee се), вземи се занимавай с твоята архитектура“. И на следващия конгрес на САБ се взе решение да премина към Съюза на архитектите изцяло. Така че от тогава до последните промени през 1980 г. аз ръководех САБ.

В статия на арх. Стефан Манев „Да подготвим САБ“ от 1960 г. той открито критикува качествата на голяма част от новото строителство по онова време, начините за провеждане на конкурси, качествата на част от колегите архитекти. Той описва бъдещия САБ като компетентния орган, който ще регулира и ще служи за коректив в цялостния архитектурно-творчески процес? Изпълни ли САБ тази роля

след създаването си?

Да, това беше основната идея. Съюзът провеждаше събрания по четири пъти на година. Главната цел на тези събрания беше да се разглеждат въпросите на архитектурата по области. Така че Съюзът извърши много работа за анализа и за подготвянето на архитектурното творчество. Тогава именно ние преминахме към тази съвременна архитектура, която днес виждаме по целия свят. В никакъв случай не може да се каже, че това е буржоазна архитектура. И ние никога не сме страдали от такива предразсъдъци. Даже нещо повече. Архитектите от цял свят са много големи левичари (сmee се). От Корбюзие, през Мис ван дер Рое до Райт – те всички са левичари. И те са създателите на модерната архитектура, от които ние черпим и до днес опит и вдъхновение.

Какви бяха първоначалните Ви амбиции? Кои бяха първите и неотложни задачи, които си поставихте след раждането на Съюза?

Започнахме работа с много големи амбиции. Заехме се с изложби, с конференции, със семинари. Още от тогава имахме чувство към международната дейност. Направихме Балканска федерация на архитектите. Първата Балканска конференция се проведе в София. След това последваха конференции в Гърция, в Югославия и други страни от Балканите. Обръщяхме и специално внимание на младите.

От 1985 г. до 1987 г. сте председател на Международния съюз на архитектите. Дотогава САБ съществува вече 20 години. А по същото време вие сте председател и на САБ. Можете ли да направите съпоставка между двата съюза – приликите и разликите между тях? Повлия ли работата Ви за Международния съюз на работата Ви в САБ. Видяхте ли нови идеи, нови хоризонти, перспективи?

Да, така е. През 1985 г., когато за втори път бях на председателския пост на Съюза, бях избран и за президент на Световния съюз на архитектите (МСА) за период от две години. Но Международният съюз няма конкретна дейност. Той не се занимава с оперативна работа. Той е Съюз на съюзите. Там членуват всички национални съюзи. В момента членуват около 120 държави. Той провежда събрания и заседания и третира общи въпроси на световната архитектура. Естествено, като се появи някакъв остър въпрос, като например наболелия в момента за България казус със Санто Кирико, те се намесват. Ние получихме писмо от президента на Международния съюз, който остро защитава Санто Кирико с твърдението, че това е световен център на архитектурата. Също така Международният съюз има пет региона в света. Ние сме във втори регион. Съвсем скоро на събрание в Загреб всички 15 държави участници подписаха декларация, с която единодушно защитават каузата Санто Кирико. По-късно аз измислих и създадох Международната академия по архитектура, защото винаги много ме е смущавало, че Международният съюз е много важен, но не се занимава с оперативна дейност

и конкретни проблеми на архитектурата, няма орган, няма списание...И затова реших, че е необходимо световна организация, която да се занимава с архитектурно творчество. В самото начало в нея членуваха 30–40 академици и професори, а по-късно те станаха 80 от цял свят. Някои от членовете бяха Оскар Нимайер, Педро Рамирес Васкес, Феликс Кандела, Пиер Ваго. Това, естествено, се отразяваше и на нашата национална архитектура, защото дъва пъти годишно в Академията провеждахме курсове за квалификация на младите архитекти. Двама или трима от световните архитекти идваха тук и провеждаха двуседмични курсове, като предаваха своите умения и идеи на младите ни колеги.

Кои бяха основните принципи, които следвахте, когато бяхте председател на САБ?

Основният водещ принцип беше да се развива българската архитектура и да се създават шедеври (сmee се). Разбира се, на думи е лесно, но на дело е много трудно. Добрите архитекти (Никола Николов, Александър Баров, Атанас Азура и т.н.) създаваха такава архитектура и правеха много важни проекти.

Изисква се изстинско майсторство да се създаде сплотен и работещ екип от творци. Как бе сформирано ръководството, с което работихте в САБ? Как бяха избирани хората, архитектите, които да влязат в редиците на Съюза и да работят с Вас за осъществяване на неговите идеи?

Тогавя всички бяха ентузиазирани и подкрепяха идеята, така че беше лесно да се намерят хора, които да се включат в работата. Делегатите издигаха кандидатури за членове на ръководството. А ръководството, което беше от около 30 – 40 души, се събираше след това, за да избере ръководен състав – председател, заместник-председател и членове на УС. Още тогавя се създаде творчески фонд. Много е важно да се отбележи, че от създаването си до днес Съюзът никога не е използвал държавни пари. Всички приходи на Съюза идват от членски внос и творчество. При второто ми ръководство на Съюза стана ясно, че строителството в България се развива с твърде бързи темпове и проектантските организации нямат капацитет да предоставят необходими качествено разработени проекти. Вследствие на това правителството даде право на Съюза на архитектите да проектира, като половината от хонорарите даваше на архитектите, а другата половина оставаше в САБ. Това ни позволи да закупим много исторически сгради, които да послужат за творчески бази на архитектите. Нашият съюз не е оцетил държавата с нито един лев. Напротив, през последните 25 години Съюзът направи над 300 проекта за реставрация и ново проектиране на религиозни сгради, които дари на Църквата.

Как Съюзът трябва да защитава своите членове?

От какво да ги защитава? (сmee се) От една страна Съюзът трябва да осигурява среда и почва за високи творчески дела и постижения. А от друга, да се грижи за разпределение на задачите. Да защитава ролята и мястото на българския архитект, който е твърде отговорна.

Кое е по-трудно – да отговаряш за един цял съюз или да отговаряш за една сграда?

И двете неща имат своя специфика. Трябва да можеш да отговаряш за целия съюз и в същото време да си отличен архитект. Това е много трудна, но основна задача. Дълги години, след като вече не съм председател на САБ, продължавам да се занимавам едновременно с международната дейност на Академията и собственото си творчество. При мен така се получи през годините, че винаги съм бил и на обществена работа. Професионалното развитие обаче е много важно. Като творец гледаш какво правят международните архитекти и си казваш: „Аха, а аз къде съм?“. И особено когато те избераат на висока обществена длъжност, от теб се очаква да бъдеш не само добър ръководител, а и добър професионалист. Следиш световната архитектура и без да я копираш, търсиш интересни решения. А най-важното е да намериш образ, който да е оригинален, интересен и, естествено, да е професионален.

Ако трябва да отправите заръка или критика към днешния Съюз, каква би била тя?

Съюзът днес е подплашен (сmee се) и се намира в много сложна обстановка, защото преди година се проведе конгрес, който не можа да избере единодушно ръководство и председател. Това не е нормално и би трябвало час по скоро този въпрос да се изясни. Днес съществува и друга организация – КАБ. Не съм сигурен колко е полезно да съществуват две организации, които извършват една и съща дейност. Би трябвало да се помисли по този въпрос. Аз се чудя на властта. Тя не вижда ли, че има Съюз на архитектите, който може да върши работата на Камарата. Ние, разбира се, подкрепяме дейността на Камарата, защото тя е наше всеобщо дело. Но дори и сериозна организация, тя няма официално седалище. А Съюзът има цялата необходима база.

Какво бъдеце бихте пожелали на САБ?

Първото и най-важно – да намери подходящ път да се обедини с Камарата на българските архитекти. Това е абсолютно необходимо. България е единствената държава, в която има две организации на архитектите. Второ, Съюзът трябва да се занимае с главните си задачи – да следи състоянието на българската архитектура и да провежда пленуми през годината, които да отразяват, критикуват и аплодират постиженията на българските архитекти. И не на последно място да създаде секция „Млади архитекти“, с която да привлече нови и свежи кадри в редиците си.

Февруари 2015 г.

арх. Методу Писарски,
председател на УС на САБ
(1968 – 1977)

доц. арх. Людмил Димитров

За да се оцени ролята и значението на личности, оказали се, неслучайно и задълго, в обстановка на голямо напрежение и отговорности, би трябвало съдбите им да бъдат взградени в контекста на своето време, а то в конкретния случай е уникално за цялата история и развитието на Съюза на архитектите в България.

Първите председатели на Изпълнителния комитет на САБ са арх. Георги Стоилов и арх. Методу Писарски. Ако се опитаме да анализираме този период от формална гледна точка, ще установим, че той продължава цели 25 години, включвайки четири мандата на първия и два мандата на втория. В това наистина градивно време за САБ арх. Писарски се „вклинява“ успешно между началото, поставено от арх. Г. Стоилов, и последващия му втори продължителен мандат.

Когато на Втория конгрес на САБ през 1968 г. е избран за председател, арх. М. Писарски е на 47 години. Университетски преподавател в Архитектурния факултет на ВИСИ, доцент (от 1965 г.) в катедра „Промислени и аграрни сгради“, един от най-добрите специалисти-проектанти

в страната в областта на енергийното строителство. И още нещо – той води вечния регистър на българските студенти по архитектура; има факултетен № 1 от първия випуск на Архитектурния отдел при Строителния факултет на тогавашното Висше техническо училище, започнал обучение през 1943/44 година. Висок на ръст, с едро мъжко лице, много сдържан, внимателен и коректен към всички без изключение.

Следователно биха могли да се приемат достатъчно аргументи за избора на арх. Методу Писарски за председател на САБ в периода на реално създаване на тази институция. Както ще се установи по-късно от анализа на резултатите, изборът е бил удачен, защото за решаването на многобройните, а нерядко и непознати до този момент задачи с глобален характер, е стояло амбициозно творческо ръководство с мъдър лидер.

В изказването си на Втория конгрес на САБ (още не е избран за председател) арх. Писарски предлага именно САБ да организира провеждането на конкурс за създаване на универсални производствени сгради, които трябва да се разглеждат със същата загриженост, както и жилищата на бъдещето. Той подчертава нуждата от задължителна координация на цялата промишлена дейност върху територията на страната за целесъобразно използване на капиталовложенията и природните ресурси и да не се допуска обезобразяване на природния ландшафт. Още първото му официално мнение за политиката на САБ (след избора през 1968 година) показва, че не става въпрос за набиране на идеи изобщо, а за реални постъпки:

„Първото и основно задължение на Съюза и на неговото ръководство е да спомагат с всички сили за разгръщане творческите сили на българските архитекти, за създаване на правилно отношение към спецификата на проектантския труд, за осигуряване на атмосфера на колегиално съревнование и творческо дръзновение. Огромното строителство и реконструкцията на градовете в нашата страна налагат перспективно и далновидно решаване на градоустройствените проблеми, което да осигурява по-нататъшното развитие и усъвършенстване на градския организъм. Жилищното строителство, като най-масово индустриализирано градско строителство, се нуждае от нови, по-съвременни и задълбочени проучвания, въз основа на които жилищните комплекси да се изградят с всичко необходимо за задоволяване всестранните нужди на хората, които живеят в тях. Преодоляването на скуката и шаблона в архитектурното оформяне на жилищните комплекси изисква много голямо професионално майсторство и разработването на нови идеи, отговарящи на перспективното развитие на битата в комунистическото общество.

Наша първостепенна грижа са проблемите на селското жилище. При уедряването, преустройство-

то и благоустрояването на кооперативните селища, селските жилища трябва да отговарят на съвременните изисквания и да развият най-хубавите традиции на нашата стара архитектура."

Няколко важни аспекта на съюзната дейност, възприемани сега от нас като рутинни, са осъществени тогава за първи път:

- Първи национален преглед на архитектурното творчество, 1968 г.
- Национален преглед – 25 години социалистическа архитектура, 1969 г.
- Разширен пленум на САБ по въпросите на индустриализираното строителство; 1970 г.
- Първа творческа среща на ръководствата на Министерството на строежите и САБ, 1974 г. (последвана от втора среща през 1975 г.).

Изпълнението на тази пределно концентрирана програма би било утопия без стила на ръководния състав, повече прагматичен, отколкото представителен, и обърнат към мотивирането на голям брой участници в процесите.

Това е и най-впечатляващото заключение от проведения във Варна през септември 1972 г. XI Конгрес на Международния съюз на архитектите на тема: „Архитектурата и отгиха“. Между многобройните аналитични оценки, последвали заглъхнали вече и незабравим форум, откриваме лаконичното становище на самия арх. Писарски: *„За нас, българските архитекти, този конгрес бе проява с изключително творческо и политическо значение и сериозно изпитание за професионалната зрелост и организационните възможности на САБ като домакин на това забележително събитие в живота на световната архитектурна колегия“.*

Динамиката в живота и дейността на председателя на САБ продължава своя логичен дискурс:

- на III конгрес на САБ, 1973 г., е избран за втори (порежен) мандат;
- през 1975 г. е награден с почетното звание „Заслужил архитект“;
- през 1975 г. организира тържественото откриване на новия творчески дом на българските архитекти в столицата във връзка с 10-годишнината от създаването на САБ.

През 1976 г. арх. М. Писарски, който не е прекъсвал преподавателската си работа в Архитектурния факултет, става професор към катедра „Промислени и аграрни сгради“. Последното мащабно дело на територията на САБ е свързано с нелеката подготовка на IV Конгрес на Съюза, неговото провеждане през 1977 г. и избора на новото ръководство. Загълбенията в бъдеще се поемат отново от арх. Георги Стоилов.

13 март 2015 г., гр. София

ТВЪРДО ПРИЗЕМЯВАНЕ

арх. Христо Генчев

арх. Христо Генчев,
председател на САБ
(1990 – 1992)

Предизвикателствата пред Съюза на архитектите в България по времето на моя председателски мандат, започнал на 31 март 1990 г. и преждевременно прекратен на 14 май 1992 г., бяха плод и на собствената ни немара, но в основата си се дължаха на вседържавния трус.

Sauve qui peut!¹ Проблеми, небивали дотогава и причинени от бясството от отговорност, което дотогава управляващата ни номенклатурна върхушка си позволи. Всевластна доточера, тя не намери начините да пощади народа, а в нашия случай – колегията, от обедняване и безработица. Днес е озадачаващо четивото, което предлага докладът пред извънредния VIII Конгрес на САБ (29 – 31 март 1990 г., Варна), озаглавен ***„Ние, архитектите, нашето общество, архитектурата“***. Бяхме навикнали дотогава да слушаме оптимистични текстове. В съюзната платформа, по същество – рекапитулация на предходните на 1990-та 25 години съюжен живот, българската архитектура бе представена като *„номенклатурна, корпусна, мандатна, с ниска социална ефективност, евтина, но рекордър по разсипия, люшкаща се от стил на стил...“* Този упрек към

колегията не бе справедлив, но послужи за политическо алиби, което да улесни адаптирането на довчерашната власт към новите условия.

Отминалото от VIII Конгрес време залочи подробностите, но и уталожих емоциите. Остава да освежим спомените. За това ще ни помогнат съюзните архиви – доказателството, че САБ е институция. От първото заседание на новоизбрания Управителен съвет (за краткост УС) на 6 април 1990 г. до последното, шестнадесетото негово заседание от 3 – 4 април 1992 г., са протоколирани и запазени 1476 страници стенографски запис. Всичко е казано там по спонтанен и неподаден начин. Затова следващото изложение ще бъде гледано върху цитати и по-малко – върху спомени.

Оцеляване в свободата. Новата тогава обществена обстановка превръщаше САБ в бедняк; „Архпроект“² бе от интерес за колегията само като гостъпна алтернатива на сържливия монопол върху проектирането. В 1989 г. той осигуряваше 7 235 000 лв. (БА³, кн. 2/1992 г.) или 96% от всички съюзни приходи. „Архпроект“ бе обречен, трябваше други приходоизточници да осигурят физическото оцеляване на САБ. Екзистенциалните задачи пред него се оказаха:

1. Защитата на недвижимата съюзна собственост. Тя наброяваше почти 100 (сто) обекти. Дотогава документалното осигуряване на имотите, притежание на САБ, бе пренебрегвано. Така бе даже и за знакови обекти като „Кракра 11“, „Оборище 1“, гарената на САБ резиденция на арх. Васильов, да не говорим за „Св. Кирик“: „... **говоря с недомлъвки... защото можем да станем за смях. Ние, които се занимаваме със строителство, уреждаме имотните отношения на нашите клиенти, сами чертаем регулационните планове, издаваме скици и боравим с нотариални и други актове, в много случаи не сме си оправдали нашите имоти... ние сме длъжни едва ли не всичко друго да изоставим и да почнем да осигуряваме [с документи] нашето имущество.**“ (арх. Христо Генчев, УС, 6 април 1990 г.) За да осуетим чужди намерения: „... **трябва бързо и веднага да се снабдим с нотариални актове**“ (арх. Георги Лабов, УС, 6 април 1990 г.). Атаки идваха от всички страни; излезе призив да бъде одържавено имуществото на СБХ.⁴ (в. „Подкрепа“, 17 декември 1991 г.) **От няколко месеца проф. Димо Димов прави опити да сложи ръка на имуществото [ни]... Всяка втора седмица в нашия Съюз пристига заповед от министъра на културата, с която той иска... опис на имуществото. Ние въобще тези писма ги пуцваме в коша.**“ (арх. Христо Генчев, УС, 20 септември 1991 г.) За само една година бе приведена в ред документацията за 98 обекта: 28 съюзни домове, 11 творчески бази, 10 безвъзмездно предоставени имота, 38 ателиета и 21 имота на Творческия фонд (Георги Башев. Доклад-

на записка⁵ на Вх. № 491/31 май 1991 г.). Наричахме тази новосъздадена документация „**Стоте папки**“; тя бе пазена в кабинета на председателя.

2. Оползотворяването на паричните средства на САБ, предварвайки очертаващото се обезценяване и даже тотална загуба при фалит на финансовата система: „... **ние сме инвестирали милионни суми, които не носят никакви дивиденди... други институции се обогатяват на гърба на Съюза на архитектите в България. Ние имаме огромни суми пари в книжка** ... [Предстои] **опасен 3-4 годишен период и да видим към 1995 година запазили ли сме нещо, имаме ли нещо, върху което да градим, или не.**“ (арх. Христо Генчев, УС, 6 април 1990 г.)

Имъното на архитектите. По време на съществуването си САБ бе спечелил, разпределил и изразходвал близо сто милиона лева⁶; от старите, чиито 90 стотинки според БНБ бяха равни на долар, което не бе далеч от покупателната истина. Членовете на САБ знаехме, че той е мощна и богата организация, покриваща цялата страна и разполагаща с международно влияние. Но първо (тогава, в 1990 г.) щяхме да сме изумени от чутото: „**Общо в Съюза и Фонда в момента има 19 600 000 лв., от които на Съюза са около 13 600 000 лв., във Фонда има около 4 000 000 лв. и в дружествата на САБ около 2 000 000 лв.** ... [Отделно] **основните средства са 16 100 000 лв., в това число в САБ – 8 500 000 лв., в дружествата на САБ – 1 200 000 лв. и [във] Фонда – 6 400 000 лв.** ... **Св. Кирик е от порядъка на около 7 000 000 лв., построен с пари на нашия Съюз изцяло...**“ (гл. смет. Огнян Георгиев, УС, 6 април 1990 г.) Общо – 42 700 000 лв.

Творческият фонд бе издържан от САБ: „... **притежаваме и Фонда, той струва 13 000 000 лв.** ... [но от него] **получаваме само 100 000 лв. печалба, като от тях 40 000 лв. са лихвите от парите, които навремето предвидливият арх. Райчо Григоров е вложил в „Минералбанк“ – 1 000 000 лв.** ... **Независимо от това, ние [САБ] притежаваме близо 10 000 000 лв. свободни средства, които носят само 1% лихва, [Това са] пари, с които други институции, банки и пр. работят и печелят много добре. Ние сме дали на Фонда 6 000 000 лв. кредит, без да го обвържем с каквито и да е условия...** [а] **те смятат, че е аморално, че си искаме обратно парите.**“ (арх. Христо Генчев, УС, 6 април 1990 г.) И бе трудно да се очаква това от слабопроизводителна структура: „**Хиляда човека в Творческия фонд при 15 милиона годишен обем е просто смешно. Няма предприятие в страната с толкова нисък строителен обем...**“ (арх. Валентин Жечев, УС, 29 юни 1990 г.)

Междувременно „**отделни наши директори на Творческия фонд бяха направо подготви-**

ли вече предприятията си за приватизация, т.е. експроприране. Имаше такива случаи в Пловдив и Пазарджик.” (арх. Христо Генчев, УС, 3-4 май 1991 г.) Улесни ги отсъствието на документация за собственост. **„Настоящият УС [на Творческия фонд] не завари никакви документи за собствеността на имуществата на Фонда. [Но след година събирателство] при нас... сега имаме досиета за 22 обекта.”** (арх. Васил Слокоски, УС, 3-4 май 1991 г.)

Картината, която се очерта след година проучване, систематизиране, документирание, бе плашещо-радостна: **„... ние сме Управителен съвет на една могъща собственост... над 100 000 000 лв., а може би и повече.”** (арх. Стоян Янев, УС, 15 март 1991 г.) Плашеща, защото това бе поверено на нас обществено имане, което трябваше да бъде проведено читаво през социални и икономически катаклизми и спасено за колегията. За целта в годините 1990, съотв. 1991 и 1992 бяха инвестирани в собствено строителство 3 903 000, съотв. 5 602 000 и 5 000 000 лева (БА, кн. 3/1992 г.). Така омокотихме последиците от задаващата се катастрофална инфлация.

Хартиените пари! „Очакваната инфлация е между 20 и 30% до края на годината [1990] ... Нашите пари, според оценката на експертите, от 19 000 000 ще бъдат [с покупателна способност от] 14 000 000 на 31.XII.[1990 г.]. До края на юни 1991 г. ще бъдат максимум 8 000 000. А до края на следващата [1992] година не се знае дали ще съществуват... Ако не намерим начин да вложим дори с риск парите, догодина по това време ще имаме само спомен от Вашия труд... Без колективен риск [обаче] никой от нас няма да подпише нищо.” (арх. Георги Лабов, УС, 29 юни 1990 г.) Тази оценка, макар и грубова, илюстрираше безжалостна тенденция и въпреки това УС остана нерешителен: **„Вътрешното ми напрежение много се покачва... не искам да взема решение за въпроси, по които не съм наясно, не съм компетентен.”** (арх. Стефан Бязов, УС, 29 юни 1990 г.) Оказа се, че широкото, демократично представителство в УС, чийто пълен, при това постоянно подменящ се (!)⁷ и поради това неизяснен, състав достигна 90 души, не можеше да взема бързи, стопански решения. Така рисковете в крайна сметка се поемаха от председателя на САБ и на секретариата. Той обаче работеше под постоянното наблюдение (и отлагателното вето) на председателите на комисиите на УС; това бе новата практика за прозрачност, която самият секретариат⁸ въведе по собствена инициатива.

Поради боязливост на УС намерението за инвестиционни инициативи от общо 11 700 000 лв. бе сведено до закупуването⁹ на акции от Българска земеделска банка за 2 000 000 лв., както и до направения **„опит в течение на една [3/4]**

година... [когато] закупувахме или уреждахме неуредени [стари] сметки по закупуване на недвижимо имущество. Онова, което успяхме да направим, е да инвестираме [в завършени обекти] 1 000 000 лв. само... защото се промени конюнктурата, усетиха се и други хора и... защото бе обявен мораториум [върху сделките с обществени и държавни имоти], който практически премахна подобни инициативи.” (арх. Христо Генчев, УС, 18 януари 1991 г.) Или бяха новонабавени активи за общо 3 000 000 лв. Знакови придобивки бяха закупуването на сградата на Архитектурния музей във Велико Търново за 500 000 лв., както и на дома на кърджалийското дружество – 368 000 лв.

САБ бе обаче особено активен в собственото **„капитално строителство [което през 1990 г. бе в размер на] 4 200 000 лв.”** (арх. Георги Лабов, УС, 18 януари 1991 г.) Започнато бе изграждането на съюзната база – строителен салон „Искър – юг“, където трябваше да завършването през 1993 г. да бъдат вложени 6 000 000 лв. Тази инвестиция се превърна в основния източник на приходи за днешния САБ. Спешно бе преустроена столовата в ресторантски салон с нова ресторантска кухня (тъкмо навреме, за да посрещнем „Лукановата“ зима подготвени) в съюзния дом.

„Лукановата“ зима. Зимата на 1990/1991 г. бележи срива на институциите, реда и автоматизмите, които уреждаха дотогава архитектурния труд. „Лукановата“ зима започна с освобождаването на цените; хранителните стоки смениха собственика си, но преди това изчезнаха от пазара, скрити по складовете. В отговор на тази небивала продovolствена криза САБ се зае да осигури (днес изглежда невероятно!) храна за желаещите архитекти, която се подготвяше в новата кухня на ресторанта, чиито хладилни шкафове бяха заредени до край. Тази грижа бе добре приета: **„... да се дотира храната на всички. Не да се отпускат 25% за [само] 500 човеци от София...”** (арх. Ваня Фурнаджиева, УС, 18 януари 1991 г.)

УС, както впрочем и всички българи, работеше при полеви условия, без ток, буквално **„на свеци”**: **„Ако обичате, взимайте думата, без да бъдете подканяни. Не ви виждам [в тъмното].”** (арх. Христо Генчев, УС, 18 януари 1991 г.) **„В проектантските организации не се получават от една година заплати.”** (арх. Стефан Бязов, УС, 18 януари 1991 г.) **„В момента... може би над 65% от архитектите в България са на минимална заплата 165 лв. или са въобще безработни...”** (арх. Танко Серафимов, УС, 1 юли 1991 г.) Пенсиите номинално бяха същите като преди, цените – многократно по-високи. **„... 80 колеги на възраст над 80 години, болни, почти неподвижни, са с пенсии до 120 лв...”** [апелирам] **да влезе в сила**

това доплащане [от страна на САБ] **до размер от 230 лв.**" (ст.н.с. I ст. арх. Иван Аврамов, УС, 29 юни 1990 г.) Това доплащане влезе в сила заедно с еднократната помощ за първо, второ, трето и четвърто „архитектурно“ дете: 1 000 лв., съотв. 2 000, 3 000 и 4 000 лв.

„Търсим [и] други пътища да инвестираме тези [останалите свободни] средства... В нашите колеги... изградихме амбициозна социална програма. Не само помощи, не само [съюзни добавки към] **пенсии, но и храна..."** (арх. Христо Генчев, УС, 18 януари 1991 г.) САБ авансово кредитира взаимоспомагателната каса с 1 187 000 лв. общо за 1990 и 1991 г., която подпомогна стотици съюзни членове за собствено строителство и чиито заеми при действащата инфлация се оказаха 2/3 безвъзмездна помощ от страна на САБ. Само през 1991 г. по социалната програма бяха изразходвани 1 507 000 лв., година по-рано те бяха 952 000 лв. Така върнахме (част от) капитала обратно на архитектите, преди инфлацията да се домогне до него.

Защита на професията. Новата социална обстановка наложи създаването на Камарата на архитектите в България (накратко КАБ): **„Съюзът защитава професията срещу всички извън нея... с петиции, с демарши... с ценови правилници... Но това беше... докато бяхме що-годе равни един с друг... [Сега] голямата опасност... идва от нас самите... от дъмпинговите цени, [от] всички онези архитекти... които правят уговорки, неяви, всички ония, които чрез своето обществено положение упражняват някакъв монопол, извличайки изгоди за сметка на други наши архитекти... трябва да осигурим... на нашите колеги проектанти равен шанс, що се отнася до информация и... явна тръжна система... [и] колегиален, дисциплинарен съд.“** (арх. Христо Генчев, УС, 15 март 1991 г.)

КАБ бе основана на 9 юни 1991 г. в „Св. Кирик“ и бе обезпечена от страна на САБ с необходимите средства и помещения (БА, кн. 2/1992 г.). САБ замисли, създаде и легитимира КАБ: **„... да ви представя ръководителя на Българската архитектурна камара арх. Яким Петров.“** (ръкопляскания) (арх. Христо Генчев, УС, 1 юли 1991 г.) Първите думи на първоизбрания председател на КАБ: **„Благодаря на всички, които ме подкрепят... Благодаря на Съюза преди всичко, защото трябва да признаем, че Камарата е рождба на Съюза и членовете на Камарата са от най-активните в Съюза... Затова аз апелирам за всестранно съдействие, защото, работейки за Камарата, ние работим за Съюза, работейки за Съюза, ние работим и за Камарата.“** (арх. Яким Петров, УС, 1 юли 1991 г.)

А интелектуалните перспективи? САБ ра-

ботеше и като културна институция. В този двугодишен период Архитектурният музей се сдоби със сграда във Велико Търново; тогава бе основана и Архитектурната библиотека в сегашното на САБ. Нейната цел бе да спаси библиотеките на разпадащите се проектантски организации. Те обаче, вкл. и елитарният „Гла-впроект“, предпочетоха да си ги разпределят по неяви пътища.

Кризата не пожали нашето списание: **„Списание „Архитектура“ не излиза вече цяла година, то продължава да не излиза... 90% от причините са хартията... едва сега започва да се утаява пяната в кипящото бурее... започнаха да се установяват някакви цени, те също не са окончателни...“** (арх. Здравко Генчев, УС, 15 март 1991 г.) **„Един тон [вносна хартия] струва 30 000 лв., а беше 1500 лв.“** (арх. Здравко Генчев, УС, 18 януари 1991 г.) Тази конюнктура смаза намеренията за развитието на издателска къща към САБ. Но списанието се възроди година по-късно.

Попречи на интелектуалния престиж (и на благосъстоянието) на Съюза ожесточената съпротива срещу израстването на САБ като национално културно и делово средище, вкл. и като източноевропейски център за енергоефективни технологии в сградостроителството. Това бе проект на Обединените нации (*ECE Highlights. United Nations Economic Commission for Europe, N 11, September 1991*). **„Сградата първоначално беше замислена така, както съществуваше от много години като проектно проучване** [от арх. Илия Дамянов и арх. Георги Хаджииванов от 1985-6 г. (?)] **... и беше използвана като идея... В резултат на бързото обезценяване на левия не се оказваме повече в състояние** [със собствени средства] **да осъществим тази операция, но... „Банка за земеделски кредит“ е готова да [я] финансира... срещу ползване¹⁰ за 10 години без наем.“** (арх. Христо Генчев, УС, 20 септември 1991 г.) Бе добро предложение с трайни изгоди за Съюза, което бе осуетено с помощта на процедурни ходове: **„... на оперативен съвещание на секретариата на САБ, проведено на 30 юли 1991 г., използвах правото си на вето... пак ви заявявам, че аз ще го направя този въпрос обществен скандал, ако този проект продължава да се движи... Предлагам УС на САБ да вземе следното решение: ... спиране на всякакви действия по решението на Централния дом на САБ в София.“** (арх. Стоян Янев, УС, 20 септември 1991 г.)

Демократизацията на Съюза. Междувременно в САБ протичаше реорганизационен процес, който променяше неговата наследена структура към нещо по-добро. Започна се с това, че предишния, VIII Конгрес, събрал се във Варна, бе конгрес на всички архитекти, т.е. бе истинско Общо събрание, а не конгрес на представители, (из/под)

брани в дружествата. „[Нека]... **да използваме тези няколко месеца свобода, които** [все още] **имаме... ние живеем в най-свободното време, което България е имала и ще има, може би...**“ (арх. Христо Генчев, УС, 1 юли 1991 г.) Тези думи извикаха всеобща озадаченост (тогава приемахме свободата за ненакърнима даденост!), но се оказаха верни. Източникът и гарантът на тази свобода бе, както винаги, пряката демокрация. Ето защо първото и най-голямо постижение на вътрешносъюзния живот, постигнато на VIII Конгрес, бе прякото, без посредници, участие на всеки съюзен член в съюзното управление чрез Общо събрание. За съжаление, то си остана и единственото. **„Управителният съвет отмени решението си от 31 януари – 1 февруари за свободно участие на всички редовно отчетени членове на САБ в** [тогава предстоящия IX] **Конгрес като противоуставно!“** (БА, кн. 2/1992) Всички следващи конгреси се върнаха към предишната, т.нар. „делегатска“ практика. Бе първият реванш на реакцията, която си осигури чрез делегатски подбор част от предишната, номенклатурна, свобода на действие.

Демократизиращото ускорение на времето все пак доведе до промени, някои от които се оказаха необратими. САБ възприе:

– федеративна себеорганизация, което означава прехвърляне на пълномощия и власт към отделните дружества, вкл. и пълномощието всяко дружество самостоятелно да иницира свикването на УС. VIII Конгрес реши, че всяко дружество (станаха междуременно 50) да бъде представявано в УС от свой нарочно делегиран член, независимо от избраните на конгрес 24 членове на УС. Всяко дружество можеше да управлява съюзното имущество, намиращо се в неговия териториален обхват, вкл. и самото то да изразходва придобитите при това средства. Така отчисленията върху хонорара, доскоро превеждани изцяло в „Архпроект“, оставаха в дружеството на проектиращия.

– въвеждането на практиката заседанията на УС да са открити за всички, вкл. и неархитекти, както и това те да могат да бъдат свиквани не само в съюзното седище в София, а при нужда и във всяко едно дружество в страната.

– департизацията, ще рече – забраната както за организиране на партийни структури и прояви вътре в (помещенията на) САБ, така и заявяването от съюзно име на (подкрепа за) партийни позиции. Изрично бе изтъкнато, че съюзните членове имат правото да изповядват и популяризират своите лични политически пристрастия.

Единството и авторитетът на САБ. Вътрешносъюзната демократизация не застраши целостта на Съюза. Промените бяха толкова естествени и общоприети, че не предизвика-

ха деструктивна дискусия в САБ и бяха веднага включени в съюзния живот, още повече че всички се опасявахме от евентуално разцепване на САБ – съдба, която сполетя други творчески съюзи. Подобно опасно развитие сякаш беше злорадо очаквано откън: **„Тоталитарни организации продължават да печелят от общонародно имущество.“** (в. „Демокрация“, 27 януари 1992 г. Тогава негов гл. редактор бе Волен Сидеров.) На творческите съюзи мнозина „демократи“ гледаха като на ретроградни образувания, а на САБ – като на **„националистическо гнездо“** (Филип Димитров).

„САБ по своята идея е... сдружение с нестопанска цел и юридическо лице... под надзора на държавен орган, който може да отмени решенията на общото събрание и Управителния съвет... След прекратяването на сдружението (тук на всички, които акцентират на особените права на всяко отделно дружество по отношение на определена част от [общосъюзния] имот... да прочета следното: „след прекратяване на сдружението имуществото му се предоставя на държавата.“ (арх. Христо Генчев, УС, 20 септември 1991 г.) Това бе разбрано и от онези колеги от Съвета на софийските дружества, които се подадоха, макар и за кратко, на сепаратистки изкушения.

Демократизацията – не, но демократичните илюзии на първите свободни месеци навредиха на САБ. Нашата представа, че всички архитекти сме единомишленици, мотивирани само от идеята за доброто на САБ и на колегията, бе първата илюзия.

Втората илюзия бе, че разсредоточаването на разпоредителните пълномощия („власстта“) винаги работи в полза на широките интереси на САБ и така облагодетелства цялата колегия.

Третата илюзия бе, че свободата на изказ ще бъде култивирана от доброто възпитание, приличието и уважението към опонента.

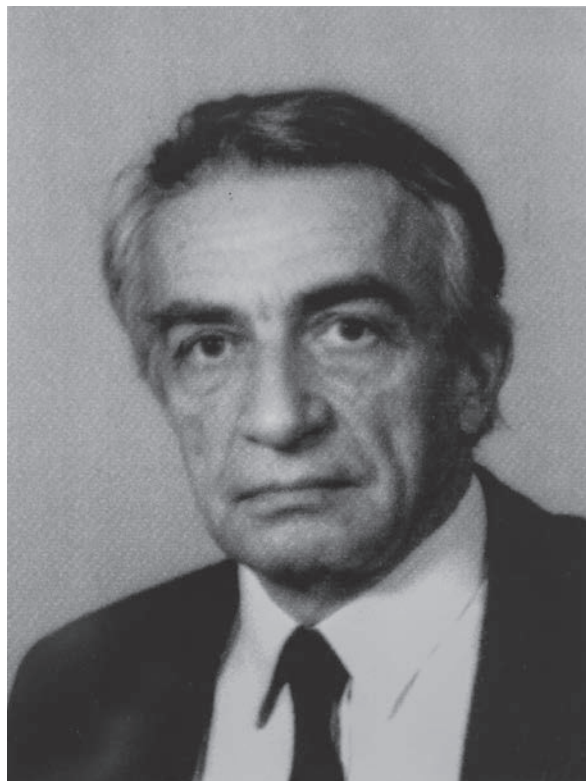
Четвъртата илюзия бе, че демокрацията е гарантирана чрез спазването на процедурата; тя се оказа уязвима и често биваше (при/у)низявана до процедурни хватки. Това бяха ненужни изпитания, които отнеха много от силата и предприемчивостта на САБ.

Но САБ не се скри удобно в черупката си, кротко изчаквайки събитията, иначе казано – снишавайки се. Напротив, САБ предлагаше възможности за обществено-политически срещи и дискусии във време, когато политическата каталепсия (вцепенение) бе смразила страната в очакване на някакво бързо нещо и когато всички се молехме да не се пролее кръв. САБ допринесе за общественения диалог в страната. В дома на САБ

българите за пръв път чува открито да говорят бъдещи министър-председатели като Димитър Попов, бъдещи губернъори на БНБ като проф. Тодор Вълчев, бъдещи конституционни съдии като Мишо Вълчев и Цанко Хаджистойчев, бъдещи вътрешни министри като Христо Данов, а също и митрополит Пимен, княгиня Мария-Луиза, чужди посланици. Всичко това бе предмет на язвителни вътрешно-съюзни критики, без това да стане съюзен проблем; научихме се да ги приемаме като част от демократичната симптоматика. Напротив – така придобитото светско самочувствие изгради престижа на САБ като фактор в общественения живот на демократична България. САБ се превърна от професионално сдружение в национална институция. Вече една четвърт век САБ остана едно от малкото места, където въпреки професионалната конкуренция и обществената конфронтация архитектите могат да си общуват с аргументи и контрааргументи.

А лично за мен, двете години в САБ бе най-плътното преживяване на живота ми. Това бе шанс, за който съм признателен на архитектурната колегия.

18/26 март 2015

арх. Борис Камиларов,
председател на УС на САБ
(1992 – 1995)

арх. Димитър Кръстев

- 1 „Бягай! Спасявай се!“ (идиоматичен превод).
- 2 Проектантското звено към САБ.
- 3 Бюлетин „Български архитект“ – издание на САБ.
- 4 Съюз на българските художници.
- 5 Съдържаща техният опис, № и датата на актуването, както и № на разплащателния/преводния документ при закупуването. Така че, ако днес акт за собственост не може да бъде открит в съюзния архив, то той ще може да бъде издирен чрез съда.
- 6 Приходите на САБ за периода 1966 – 1990 г. възлизат на 78 млн. НЕобезценени лв. Приносът на Творческия фонд към въпросната сума възлиза в добрите години до 8-9%, но доста по-често е сведена до само 1-2% от годишния приход на САБ (Васил Вълчанов. Таблица за приходите на САБ... 1990).
- 7 Дружествата на САБ се рояха постоянно и всяко ново изпращаше свой представител в УС. Така дотогава единното софийското сдружение се разпадна на 15 отделни дружества и всяко бе представено в УС.
- 8 Секретариатът бе съставен от трима секретари, единият от които бе главен, от говорителя на САБ и от председателя на САБ.
- 9 Донесли голяма печалба в следващите години.
- 10 Подобна на замислената от САБ сграда Банка за земеделски закупи след време срещу 60 000 000 лв. Това приблизително е размерът на щетата, която бе нанесена на САБ.

Когато разгърнах анкетната карта на САБ, Института за теория и история на архитектурата при БАН и Националния научно информационен център по културата към КК, попълнена лично от Борис през 1983 г., изпитах желанието тя да бъде публикувана без редактиране от списанието: – за да се усети духът на времето; – за да се усети духът и очарованието на архитекта и твореца Борис Камиларов..., но страниците са четири броя, формат А4!!! Затова ще избира само точка 8 – „творческа дейност“.

8.1. Реализации:

- а) 1956 – 1960 г. – в „Минпроект“ – Миньорски сгради в Бобовдол, Малко Търново и Меген рудник;
- б) 1960 – 1975 г. – в „Главпроект“ – първи етап – заедно с арх. Бойка Камиларова Поликлиника „Исул“ София, Санаториум село Левочево, Университетски комплекс „Велико Търново“; – Градоустройство, Ректоратът, Аула, Котелно, Спортна сграда; – втори етап – заедно с арх. М. Соколовски и арх.

арх. Цанко Хаджистойчев: Градоустройствен план – Созопол, опера в Стара Загора, Културен център Враца, резиденция в Златни пясъци, театър и алея „1300 години България“ в Шумен, театър, площад и покрит паркинз в Бургас, Държавна консерватория (работни чертежи и построен първи етап) в София.

8.2. Нереализирани проекти:

– ТИУ и идейни проекти: Национална опера – София, опера – Плевен, опера – Пловдив, изложбен център – София, разширение на Телефонната палата – София, комплекс „Знаме на мира“ – Кюстендил.

8.3. Участие в конкурси:

– театри в: Стара Загора, Бургас, Варна, Видин, Толбухин, Сливен, Смолян, Държавна консерватория – София, реконструкция на Народния театър – София.

8.4. Научноизследователска дейност: НЕ

8.5. Административно-управленска дейност: НЕ

Това е работата и дейността на арх. Борис Камиларов до лятото на 1992 г., когато на IX Извънреден конгрес, новоизбраният управителен съвет в състав от 36 членове избира председателство от 8 архитекти с председател на Управителния съвет арх. Борис Стефанов Камиларов. Новият Управителен съвет трябва да продължи дейностите по законовата уредба на професионалните проблеми на колегията, поставени от общия конгрес във Варна през 1990 г.:

- проектирането (Архитектурната камара);
- конкурсите;
- авторското право.

Още в края на 1993 г. арх. Борис Камиларов в статията „Търсят се закони“ в сп. „Български журналист“ заявява: „От една година разговорите ни с МТРС не доведоха до законовото решаване на проблемите на професията, за което не знаем още колко дълго ще чакаме.“ (И мисля, че за конкурсите и авторското право все още чакаме.)

Председателят и Управителният съвет закриват Творческия фонд към САБ, учредяват фонд Професионална взаимопомощ, съкращават щата на САБ, с което поставят началото на „спестяването на финансовите средства“, придобити от проектирането чрез САБ в предишните години.

В областта на финансовата дейност председателят на УС на САБ успява по някаква случайност да усети навреме „фалитите на банките“ през 1997 г. С решение, прието от председателството, предлага „на подпис“ от УС да даде съгласие за продажбата на акциите на САБ в Банка за земеделски кредит. (Закупени по решение на УС

на САБ от предишния мандат 1990 – 1991 г.) На председателя на УС на САБ е възложено да направи необходимите стъпки за купуване на валута в левовата равностойност на продадените акции. И той успява!

УС на САБ и неговият председател в рамките на управленския ритъм:

- първата година – Триенале на архитектурата;
- във втората година – Конгрес на МСА в САЩ, – в третата година – Национален преглед на архитектурата, по случайността на „смяната на системата“ осъществява рекорд на посещаемост на конгреса в САЩ: над 200 български архитекти са гости на конгреса на МСА.

Накрая, моля да простите моята пристрастност към Борис Камиларов. Той, който е без опит в научноизследователската и административно-управленската дейност, успя да запази и укрепи Съюза на архитектите в България, защото беше АРХИТЕКТЪТ БОРИС СТЕФАНОВ КАМИЛАРОВ.

Април, 2015

ОЩЕ ЗА ПЕТДЕСЕТГОДИШНИНАТА

проф. арх. Евлози Цветков

арх. Евлози Цветков,
председател на УС на САБ
(1995 – 1998)

Спомням си Учредителното събрание, проведено на 17-ти март 1965 г. в салона на БИАД. Тогава бях на 34 години – млад архитект, ентузиаст, както всички останали в препълнената зала. Настроението беше приповдигнато, с много оптимистични очаквания. Не зная дали това е само мой емоционален спомен, но за мен кулминацията беше трогателното, прочувствено и поетично слово на арх. Васил Бязов.

Би трябвало да подчертая, че създаването на САБ беше закономерен резултат от успехите на българските архитекти по това време. Черноморските курорти бяха изградени с най-оптималния баланс на архитектура и природа и съвременният възглед за архитектурата, създавана от нас, беше обърнал гръб на псевдокласиката и украсителския период. Фалшивите лозунги за „национална по форма и социалистическа по съдържание“ и „революционна романтика“ бяха отхвърлени.

Спомням си, че по това време вестник „Стършел“ беше поместил една карикатура с надслов „Равнис по архитектурата“, отнасящ се за другите изкуства. Така че създаването на САБ беше спечелена битка от архитектурната колегия. Тук трябва да подчертая заслугите на младия и енергичен арх. Георги Стоилов.

Уместен е въпросът – оправдаха ли се големите очаквания от Учредителното събрание. Моят отговор е положителен и той не е отговор на един бивш председател на УС на САБ. Това го твърдя като редови архитект, който помни какво беше положението преди създаването на Съюза. Тогава ние бяхме секция към Научно-техническия съюз. Хората на науката не ни признаваха за партньори. Същото отношение имаха и хората, свързани с техниката. За архитектурата, очевидно, нямаше място в НТС.

Със създаването на САБ ние получихме възможност да воюваме за достойното си място в обществото, да дискутираме проблемите на нашето творчество като изкуство с широк социален обхват. Осъществихме контакт със световната архитектурна общност като членове на Международния съюз на архитектите. Нещо повече – нашият Съюз излъчи и председател на Международния съюз на архитектите.

Нашата професионална организация организира Международното триенале, с което станахме център на световната архитектурна мисъл. Благодарение на извоюваното право за проектиране чрез САБ се създаде мрежа от домове на архитектите и творчески бази за работа и почивки. В периода на преход към пазарна икономика САБ успя да се съхрани, с което доказва своята жизненост като звено, обединяващо интересите на архитектурната колегия, и средище за срещи и дискусии на архитектите.

Отбелязването на петдесетгодишнината на нашия Съюз безспорно ни дава основание за оптимизъм и вяра в бъдещето. Организираният преглед на българската архитектура е демонстрация на нарасналите творческо-професионални качества на българските архитекти от различни поколения.

Март, 2015

ЗА ТАНКО СЕРАФИМОВ

проф. д-р арх. Благовест Вълков

**арх. Танко Серафимов,
председател на УС на САБ
(1998 – 2004)**

Арх. Танко Серафимов е един от онези незабравими личности и творци, чиято обзоръжаваща усмивка, достолепие и талант ще оставят дълбоки следи в историята, в архитектурата, в сърцето на всеки, имал щастието да го познава.

Като едно от най-често споменаваните имена в съвременното архитектурно пространство, той стои зад известни проекти, конкурси и реализации, надхвърлящи границите на България.

Ръководител, проектант, преподавател – той бе пример за енергичност, ползотворност и отдаденост. Силно изявеното му чувство за гражданска и професионална отговорност и големият му талант намериха отражение в многобройния списък от проекти и реализации на „Ателие Серафимов архитекти“. Високите му организационни качества, дълбоки познания и сензитивност са само част от причините той да е дългогодишен преподавател в катедра „Обществени сгради“ в УАСГ (1971 – 2006), Председател на УС на Съюза на архитектите в България (1998 – 2004), носител на повече от двадесет награди от национални конкурси, приз „архитект“ и „личност“ на 2012 година.

Кога и къде е роден, кога и къде е завършил своето образование, кога и къде е работил, няма никакво значение, защото Ярката личност и Големият архитект Танко Серафимов ще остане живият пример за нас и следващите поколения. Усмивнат, всеотдаен и откровен и в архитектурата и извън нея, той ще стои границите на историческа и географска принадлежност.

Когато казваше „Няма сгради без грешки. И проектантът не спира да се учи“, едва ли си е давал сметка на колко много е научил нас. Да запомним арх. Танко Серафимов като голям учител, творец и човек. Да си спомняме с усмивка и респект тази голяма личност, с която имахме честта да споделяме едно и също столетие.

доц. д-р Мария Давчева

Влизаш в голямото фоайе на ВИАС и срещу теб се задава една широка от ухо до ухо усмивка. Следва сърдечно ръкуване – лек, но енергичен и изразителен удар глан в глан. После, след здрависването, задължително следват два три много смешни вица. И едва след това обстановката се „нормализира“, обменят информация или мнения по въпросите, които ви вълнуват. За състоянието на проектантската действителност, за университетските проблеми, за хората, които правят всичко това, кляуките.

Човекът „усмивка“, човекът „булдозер“, човекът, човекът, човекът Танко Серафимов!

Повече от 40 години обитавахме една и съща вселена – катедрата „Обществени сгради“ на ВИАС. Седяли сме и в един кабинет заедно. Познавах ли го добре? Май да, но все пак – едва ли съвсем. И все пак – дотолкова, че да имам яснота за отношението си към него. Отдавна и непроменено.

В професията.

Две-три години Танко беше работил в РПО „Ст. Загора“ – родния град, и в ИПП „Металпроект“. Беше започнал солидно и без да губи време, дори спечели конкурс за сграда на „Металпроект“.

Добро начало, но творческата му биография всъщност е правилно да се определя от онзи момент, в който взаимно си потрябваха с „иконата“ Татаров. Единият беше във върха на творчеството си и имаше нужда точно от такова момче като Танко – изключително дисциплиниран, съсредоточен, работлив и всеотдаен, интелигентен и невероятно прецизен млад сътрудник. Самият Танко, явно, се е нуждаел от тази гравитация около „слънцето“, за да влезе в професията чрез бойна практика, ярък пример, запълване на всички липси от образованието, за да навлезе в дълбокото. И заради фантастичната атмосфера на най-съзидателното и артистично ателие в страната тогава.

Нямаше тип сграда, изобщо архитектурна задача, с

каквато да не се ангажираха – най-вече и най-впечатляващи огромни национални обекти. Да вметна, че Татаров вече, макар и все още асистент, беше преминал „Рубикон“ чрез работата по Партийния дом и нямаше тайни и задръжки пред мащабта. Екипът (тогава включващ и Иван Саздов и Тотю Томев) направи Музей на тракийското изкуство, Национален военен музей, Държавен съвет, Национален телевизионен център, Спортна зала – Русе... със сигурност ще пропусна някои значим обект.

Разнообразието, сложността и предизвикателството в тези задачи неминуемо обогатяват знанията до максимума, стимулират зреенето, създават самочувствието и способността да се заемаш и справяш с всякакви творчески задачи. А изключителният пример на Татаров – насърчаване да проникнеш в тайнството на професията, да изградиш своята парадигма и творчески почерк. Въпреки изключителният пример и заразителни постижения, но на основата и на невероятно многото и ценни научени неща, Танко не стана имитатор на Татаров, оформи се като силен и разпознаваем по подход, мисъл и чувство различен архитект. Решенията му се характеризират с отлично проучване, логика, простота и стилово минимализъм. Сградите му „присъстват“ солидно и значимо в средата...

Атмосферата там, в онова ателие, беше приказна – едновременно къртовски труд, игра на въображението, обмен на идеи и много, много опити, варианти. Всички опитваха решение, имаше дискусия, взаимност, приятелство. Но и една особена проява на отношение – никога не чух Танко да се обърне към Татаров на „ти“, докато с Тотю Томев беше на „Тотю“ – казвано с една искрена и трудно скривана топлина, дори нежност... Той така и не го прежали, когато си отиде от този свят...

Доста по-късно ателието се „рои“. Нямаше работа. Татаров беше описан около единствения си голям обект с помощта само на технически сътрудници, а Танко постепенно сформира свое ателие в свое малко помещение. Каквото беше възможно да се вземе, се работеше там – жилищни блокове, къщи и най-атрактивната задача – преустройството на концертната зала „България“. Залата беше предизвикателство, с което Танко уверено се справи. И тръгна на скорост...

Малкото ателие се пукаше по шевовете от работни маси и млади хора.

Беше наистина прекрасно именно заради тези млади хора – едни идваха и скоро си отиваха (студенти), други ги заместваха, трети се застояваха и по-късно основаваха свои успяващи бюра. Атмосферата беше въодушевяваща – ведрост, шеги, креативен дух и усилен труд, професионализъм и човещина.

Танко винаги е бил много грижовен и всеотдаен по отношение на младите около него – всичко да им обясни, да бъде убедителен по един „бащински“ начин. Това ставаше и в работното ателие и в учебната зала за проектиране. Той не различаваше подхода си в професионалната работа и преподаването. Определението за ефекта от неговата преподавателска дейност беше просто – изключително полезна. Той беше рационален, функционален и технически безупречен.

Работното му място винаги ме е смразявало с перфекционизма си – идеално нагласена маса, неестествена чиста подложка, съвършено опънат чертожен лист, чертежи – организирани и изпълнени като от машина, но с една особена красота.

Какво преподаваше, как?!

Както го правеше на работната си маса, така и на учебната.

Учеше децата на професионализъм в проектирането. Остави ярки следи – множество зрели архитектурни и прекрасни спомени.

Четеше и отделни лекции по типология на обществените сгради – владееше нормите, изискванията, функциите отлично и ги правеше достойни на студентите.

Когато се изказваше по отношение на работата на децата, беше кратък, но изчерпателен, ясен, логичен, аргументиран! Изключително сериозен, дори твърд, понякога остър. В момента. След това се чуваше бащинският топъл и загрижен глас за успокоение и насърчаване. Така беше и с професионалистите. Беше вискателен, но не злонамерен, беше колега.

Беше работлив и производителен до невъзможност – като машина, като „булдозер“. Откъде взимаше енергия този човек? Мисля – от обичта си към тази мъжка професия, по мъжки. Той се отнасяше към архитектурната работа с обичта на Хайтов герой – „свенлива, съържана и безгранична“. Танковата способност да обича... Такава беше към Ваня, към децата, към внуците. Силна, всеотдайно да жертвоготовност, но неразголявана за външни хора.

След като държавата го изпрати вън от Университета, Танко Серафимов изгради напълно голямото свое „Ателие Серафимов архитектури“, базата, хората, организацията. Той работеше без почивка и мяра... Ще си кажеш – „накривиха му шапката“, той винаги е бил преди всичко дргуо „архитект“ и това не можеше да му бъде отнето. Да вметна – скоро съвсем случайно научих, че Танко изобщо не се е явявал да си получи документите за пенсиониране (преди седем години), той не се е пенсионирал. Той всъщност си отиде като биец, като герой „на бойното поле“!...

И в същото време си плащаше на ВИАС, за да продължи да ползва и старото си малко ателие на деветия етаж в Архитектурния факултет! Тук той идваше в събота като в храм, усамотяваше се и си мислеше своите си съкровени лични неща. Спомени, навици, замисляне на новия проект, отпускане душата си. Изключително впечатляващо и трогателно и незабелязано от повечето местни „гости“ на факултета.

С Танко никога не съм бил приятел в смисъла, в който едни хора си ходят на семейно гости до кварталната кръчма. Не сме правили общи проекти, различни сме и като хора, и като архитекти, и като академична кариера. Но, Господи, винаги съм бил сигурен, че изпитвам силно чувство на безрезервно уважение към този архитект, човек, колега. И когато обстоятелствата са го предполагали, не съм се поколебавал да го изразя по най-категоричен начин.

А сега, след като вече лично съм изпратил Лазаров, Иванчев, Татаров, Томев и Бери, си отиде и последният стълб на онази категра и ми е непоносимо мъчно и пусто...

ОТКРОВЕН ДИАЛОГ С АРХ. ИВАН СТАНИШЕВ

интервюто проведе арх. Здравка Аврамова

арх. Иван Станишев,
председател на УС на САБ
(2004 – 2007)

Архитект Станишев, винаги е трудно да зададеш първия въпрос в едно интервю и за това (за настройка), да Ви попитам кога и как станяхте член на Съюза на архитектите, какво беше усещането Ви при първите сбирки с колегите от Вашето дружество?

Беше много отдавна. Тогава членовете на Съюза се записваха и участваха в работата на различни секции – „Жилищни сгради“, „Обществени сгради“, „Архитектурно наследство“, „Промислени сгради“, „Интериор и дизайн“ и т.н., дори имаше секция Живопис. Всяка секция имаше план-програма за работата през годината, бюджет... Аз се записах в секция „Обществени сгради и комплекси“, която се ръководеше от проф. Иван Татаров, и скоро станах секретар на секцията.

В годишните програми влизаха много лекции – това беше времето на диалозитивите; обсъждания на конкурси и конкурсни програми; участие на секциите в съответните секции към Международния съюз на архитектите (МСА); годишна изложба. Важното беше, че всички членове на секцията бяха наистина заинтересувани от нейната дейност и проблемите, с които се занимавахме. А организационно – членството беше по дружества в големите проектантски организации.

Предполагате ли тогава, че някой ден Вие ще водите професионалната организация на гилдията?

Не, разбира се. Бил съм няколко пъти член на Управител-

ния съвет (УС), винаги съм се занимавал с упражняване на професията (тогава все още нямаше Камара на архитектите в България – КАБ). Бях избран за секретар при председателството на арх. Христо Генчев.

Как мислите – професията на архитекта през 2004 беше ли възприемана от обществото като престижна, а сега – след повече от 10 години?

Професията на архитекта в България след 09.09.1944 и до днес не е престижна. Обикновено, в нашето изкуство отрицателният герой е архитектът. Всички усилия на строителите да омаловажат ролята и значението на архитекта се увенчаваха с успех! Стигна се готам, че след одобряване на проекта, могат повече да не те потърсят! „Сивото вещество“ никога не е било оценявано! Казвам това, не само по отношение на българските архитекти, но и по отношение на хилядите наши колеги от инженерните специалности, на интелигенцията въобще. Какъв престиж – вижте VIP хрониките по вестниците и телевизията. Да сте видели учени, инженери, архитекти?!

Кои бяха приоритетите Ви като председател на САБ?

Да накарам колегите да имат повече достойнство.

Какъв е споменът Ви за най-успешната кауза, която сте защитили, и как беше възприета победата от гилдията?

Направих един от най-хубавите клуб-ресторанти в София. Спрях теча от покрива, оправих фасадата на Централния дом на архитекта (ЦДА), направих тоалетни. Колегията ми изпрати петиция с десетки подписи на възмутени архитекти...

Какво чувство изпитахте, когато приключи мандатът Ви и предадохте щафетата на председателството? Облекчение!

Архитект Станишев, как комуникирахте с останалите творчески професионални организации, най-вече КАБ – имаше ли взаимодействие и в какво се изразяваше?

КАБ е рожба на САБ. Но както при всички нови организации, КАБ изживя години на търсене на идентичност. Имаше малко ревност, изясняване на приоритетите на Съюза и Камарата.

Имаше ли разбиране на творческите проблеми на архитектурната колегия от страна на държавните институции – Министерство на регионалното развитие и благоустройството (МРРБ), Народно събрание, областни и общински администрации?

Не. Големите пари са в строителите. Те са тези, които разговарят с държавата и администрацията. По мои спомени, тогава Строителната камара се поме-

щаваше в сградата на МРРБ.

А при нормотворчеството САБ беше ли партньор на държавата в регламентираните административни процедури?

Направихме десетки проектозаконали предложения, в повечето случаи безуспешни. Проучвахме и превеждахме ценовите правилници и закони за камарите на десетки европейски страни, пишехме и предлагаме закони за архитектурните конкурси..., доста кошчета за отпадъци сме напълнили с тях в министерството. Едва когато Европейският съюз (ЕС) ни задължи по разговорите по Глава 2 – „За свободно движение на хора и предоставяне на услуги“, беше набързо приет законът за Камарата, закон, който до голяма степен обезсмисли Камарата... Сега в нашата КАБ членуват всички, които плащат членски внос – преподаватели, администратори, главни архитекти и техните служители, всички... А Архитект означава главен строител! Има едно-единствено условие, едно решение, което би променило всичко: всички строителни работи да се заплащат след подпис на архитекта. Нищо повече.

Как колегите се отнасяха към обществената значимост на творческия аспект на професията – хонорарът и дъмпингът надскачаха ли творческата значимост на задачите, които се изпълняваха?

Да, хонорарът и дъмпингът надскачат творческата значимост и качеството!

Как ще оцените образователния процес у нас, считате ли, че съществува творческа конкуренция между няколкото учебни заведения в страната, в които се обучават архитекти?

Не познавам образователния процес. Зная, че преподавателят трябва да предаде на студента не само знания, норми, естетика, но и своя мироглед, уменията да се поставя на мястото на ползвателя, на бъдещия обитател, да го обича, знаейки, че обектът ще се ползва от много поколения.

Съвременните технически средства като компютри и копирна техника, да не пропускам и възможностите за комуникация от дистанция – интернет, помагат ли на творческия процес, представяващ индивидуалност, дарба, знания, умения, култура, общуване, отговорности?

Някои технически средства помагат, разбира се. Дистанцията пречи. Работата ни в големи проектантски организации беше невероятна школа. Но това беше и творческа среда, която с нищо не може да се замени сега.

Младите архитекти припознават ли САБ като свой „творчески дом“ на идеи, на съпричастност при преодоляване на професионални трудности, за придобиване на опит и умения след завършване на образованието, без да се получава конкуренция с КАБ?

Недостатъчно. Някои млади архитекти завършват и взимат диплом, без да се познават помежду си в курса, дори в групата. Най-известните и популярни лица в професията остават техните преподаватели. Липсва професионално израстване в условие на конкурентност

(да речем, между 100 млади архитекти), където най-добрите стават признати лидери в творческите екипи. Защото нашата професия е колективна, екипна, дискуссионна, емоционална.

Социалната дейност на САБ включваше ли и младите архитекти? Спомням си, че през 90-те години се отпуснаха финансови средства за новородени – деца на семейства на архитекти и майките получаваха минималната за страната месечна заплата до определена възраст на детето.

По това време имаше бум в строителството. Младите намцраха работа. От помощ се нуждаеха възрастни и болни колеги, на които комисията по социална дейност отпуснаше помощи.

В периода, който коментираме, какъв беше международният престиж на САБ?

В този период, както и сега, САБ имаше висок международен престиж. Традиционното Триенале, редовно провежданите международни младежки пленери, преминалото преди години председателство на МСА на арх. Стоилов, както и нашето присъствие на срещите на МСА и Съвета на архитектите в Европа (САЕ), където бяхме канени преди членството на България в ЕС, ни даваха добро самочувствие и престиж. Основните различия с колегите от ЕС бяха следните:

– Те искаха да им бъде позволено да работят у нас, на база на членството си в техните камари (съгласно гл. 2 от Договора „За свободно движение на хора“).

– Ние искахме техните минимални цени! За тези, които не знаят, в европейските страни е имало дълги години минимални цени в проектирането, които са достигали 6-10% само за част „Архитектура“, т.е. цените са достигали 60-100€/м². В един момент Европейската комисия (ЕК) забранява минималните цени като антипазарни. Сега и те си правят дъмпинг, достигайки 50-60€/м². Като резултат – те получиха право да работят у нас, ако има някой да ги наеме при техните цени. И ние получихме право да работим в ЕС.

След толкова въпроси, може ли да обобщим?

Сега, ако архитектът се „заяжда“ и намира кусури в работата на строителя предприемач, той просто си намира или назначава друг архитект. Въведе се и „независимият“ строителен надзор. Вместо да бъде назначен от държавата, той се наема и заплаща от строителя. Абсурд! Когато в София са строили Съдебната палата и са стигнали до изпълнението на мозайките, дошли 28 бригади от цялата страна. Дали им 28 „полета“. След няколко дни работа архитектът одобрил майсторлъка на две от бригадите и ги оставил да работят. Останалите разрушили това, което са направили, и си заминали. Но това май е преди САБ.

И в заключение, как виждате САБ през следващите поне 50 години?

САБ означава Съюз на архитектите в България. За да има САБ, трябва да има архитекти, с голямо А! От нас зависи!

март, 2015

РАЗГОВОР С АРХ. СПИРИДОН ГАНЕВ

доц. арх. Людмил Димитров

арх. Спиридон Ганев,
председател на УС на САБ
(2007 – 2010)

Това е човек, който не се вписва видимо в „профила“ на лидер, но има съдбата на такъв, защото е предопределен да бъде демуург и творческото начало ще определя неговото поведение. Арх. Спиридон Ганев приема за естествено да се движи пряко течението, когато трябва; да се съобразява, но не и приспособява; да изисква това, което смята за важно, слагайки на везните значителен баланс – своята творческа и лична чест. Това е сериозно бреме и индивидите, вървящи по този път, осъзнават постепенно цената на напрежението и усилията. При арх. Ганев, популярен и уважаван сред колегията, не става, разбира се, въпрос за попадения, а за постоянно битие, белязано с впечатляващи жалони.

Да се озовеш край Сена като стажант-архитект и доста бързо да започнат да ти възлагат проекти и реализации. Да спечелиш на 30 години първия си конкурс (национален) в България и да бъдеш победител след това почти винаги при участие. Да бъдеш предпочитан партньор на някои от архитектите, формирани структурата на градовете за години напред. Да бъдеш директор и да не се двоумиш, връчвайки оставката си и чувайки от своя колега и началник: „Ти си луд!“

Когато поема поста председател на САБ, арх. Спиридон Ганев е на 64 години, следователно достатъчно наясно с живота и професията. Вярно е, че поема

палката от приятеля и колежата арх. Иван Станишев, но все пак трябва да си обясним проблемите по възраждането на този свободен дух в система със забележителна история, но сега вече в обстановка на очевидна деградация. Макар и лаконично, но затова пък точно, самият арх. Ганев отбелязва някои фрагменти, които дооформят анализа за въпросния период на САБ. В резюме, тези коментари могат да бъдат формулирани по следния начин: „Високият пост председател на САБ предполага априори реални ползи за този, който го заема, но не и в този случай. Работата на такъв пост рефлектира върху заемащите го изявени творчески личности преди всичко като загуба на време. Сега вече има по-ясна представа за смисъла на управленческата си стратегия, отколкото в онзи период. Очевидно е обаче, че за изпълнението на съюзната стратегия иска да се разчита на драстично намаляващ брой качествени личности. Не може да отбележи реализирането на градивни идеи по време на мандата си. Не е преживял болезнено раздялата с поста. Имал е винаги и продължава да има ясна представа за посоката, която трябва да следва САБ, но тя не съвпада със сегашните маршрути. Смята, че съюзната структура трябва да се усъвършенства, да бъде функция на градивна, за нейните членове, обеднителна кауза.“

Тези размисли, формирайки или формиращи от едно категорично кредо, поставят за семен път въпроса за личностите, за тяхната роля и значение, особено когато ангажиментите са извънредни и носят публична отговорност. В случая с председателството на САБ изобщо е важно да се знае, че възможностите на личностите не могат да бъдат преекспонирани. Цялата история на българската архитектура, както и да бъде оценявана, доказва, че успехите са идвали само когато е имало синхрон между предприемачеството и държавния приоритет.

Името Спиридон – Спиро има гръцки произход и означава приблизително „дарено зърно“. Не е героично като Андрей (мъжествен), Атанас (безсмъртен) или Васил (царски), но няма да е грешка, ако си представим, че архитектът с това име наистина е бил щедър към близките си, приятелите и колегите.

Имал е куража да затвори вълшебната книга на живота си (проектирането) и да отвори другата (рисунането), оставайки при втората завинаги този път.

„Как би определил своя стил в рисуването? Може би някакъв вид графично-архитектурна живопис!“
„Не зная. Рисувам това, което виждам.“

30.03.2015 г.

ДОКЛАД ЗА 50 г. САБ НА 20.03.2015 С ДАВАНЕ НА НАГРАДА АРХИТЕКТОН

арх. Георги Бакалов

Уважаеми колеги, гости и приятели на архитектурата, днес Съюзът на архитектите в България чества своя 50-годишен юбилей. За това време Съюзът на архитектите е имал години на подем, особено през първите двадесет и пет години, поради това, че в условията на планова икономика, преди пазарните промени, архитектите можеха да проектират в извънработно време (тогава всички бяхме на заплата, но и нямаше безработни). През този период с подкрепа на държавата, която обгрижваше всички творчески съюзи, но с лични средства и труд на архитектите, се създаде творчески фонд с над седемстотин служители. Изградиха се и се реновираха над сто бази за съюзна организационна дейност, за отгич и материално производство на интериорно и градско обзавеждане. Имашме най-модерната за времето си печатна база, изградихме Творческата база до гр. Асеновград за Международната архитектурна академия със съвременни функции, но манастирски тип, с площ от над 8500 кв.м и на стойност над 10 милиона лева, която преди дни съществува, с едно скандално решение според нас, я предостави на Пловдивската метрополия.

Важно е да се подчертае, че след промените през 1990 г. САБ, като неправителствена организация, запази до голяма степен структурите си в големите градове и насочи усилията си в следните основни направления: да отстоява авторитета на архитекта, архитектурната професия и архитектурата в обществото; да разработва, защитава и утвърждава в практиката съвременните архитектурни идеи и ценности; да съдейства за устойчивото развитие на архитектурната среда, селищата и териториите; да съдейства за съхраняване и развитие на българската архитектурна идентичност и архитектурното ни наследство; да участва в развитието на законовата и нормативна уредба, свързана с архитектурата, устройственото планиране, архитектурното образование и архитектурното наследство; да защитава и подпомага творчески, професионално и социално своите членове; да развива и подпомага техните контакти помежду им и с архитектите от други страни; да развива архитектурната култура в обществото и да формира активна обществена нагласа към архитектурата.

SWISSTEX Костинброд Логистичен център

Архитектурно студио „АТМ“.
Пречиствателна станция за отпадни води – гр. Сандански.

За информация, към този момент в САБ членуват около две хиляди архитекти. Имаме двадесет и четири дружества в страната, шест самостоятелни дружества в София – „Архитектурно наследство“; „Синтез, дизайн и интериор“; „Кольо Фичето“; „УАСГ“; Дружество 22; София регион, както и Сдружение „Софийски архитекти“ (ССА), обединяващи 11 дружества. Създадохме клубове на главните архитекти, на младите архитекти и кандидат-архитекти. Две от дружествата – дружество „22“ и дружество „Форма“ – с над 110 члена, са съставени изцяло от млади архитекти, в дружествата по места и в София също членуват млади архитекти. Нашият стремеж е да предизвикаме интереса на младите колеги с атрактивни идеи за показване на творческите търсения, с възможности за излагане на нови виждания, с обогатяване на информационния поток, най-вече за международни конкурси, конференции, обучителни курсове и т.н.

Според нас най-голямото постижение на САБ понастоящем е, че в условията на пазарна икономика и отсъствие на регламентирана държавна подкрепа, при съществуването на над тридесет и пет хиляди неправителствени организации, доброволната ни организация запази своето име на елитна организация, чиито членове имат огромен професионален потенциал. Със съжаление трябва да отбележа, че все още този потенциал не се използва в достатъчна степен, а държавата ни има нужда от това.

Другото важно постижение е създаването на асоциация на творческите съюзи в България, които имат общи цели, както и общи проблеми. Тази общност има за цел да идентифицира необходимите промени в структурирането на творческите съюзи, да търси най-добрите решения за организационната си дейност; да търси законови промени във връзка с особеностите на творческите съюзи спрямо другите неправителствени организации; да подпомага държавното управление във всички области на културата.

Днес САБ заема активна обществена позиция по важни проблеми, касаещи развитието на бранша и градската среда и в тази връзка заедно полагаме усилия за такава позиция, не само чрез показване на архитектурните постижения с изложби на открито сред гражданите, но и с интензивно участие в експертни съвети на национално и местно ниво, с идентифициране на най-наболели-

те проблеми и с търсене на начини за решаването им, с медийно участие в различни дискусии, предавания, статии, касаещи архитектурата. Поддържаме постоянно връзки със Сдружението на общините и министерствата чрез участия в консултативните и експертни съвети, както и в по-важните събития на институциите. Напоследък все повече взимаме участие в създаването и на законовата база и се надяваме, че нашите аргументи и предложения ще получат по-голяма подкрепа. Смятаме, че създаването на нова политическа култура ще налага все повече вслушване то в експертните мнения.

Естественото развитие на организацията през следващите години трябва да бъде свързано пряко с решаването на проблемите на днешния и с ясна визия за утрешния ген, като важно условие е инициативите и решенията на проблемите да произлизат от членовете на САБ и от дружествата, гаранция за демократично развитие.

Според нас САБ може да подпомогне създаването на качествена архитектурна среда в България и чрез организиране на конкурси. За успешното им провеждане е нужно професионално подготвени задания, неформални обществени обсъждания, експертиза – задължителна и регламентирана по закон, в която САБ, като неправителствена организация с богат опит и добре подготвени експерти, може да бъде изключително полезна. Не на последно място е важно и значимостта на постоянния диалог и желано сътрудничество от институциите.

Гилдията ни отдавна говори за нуждата от създаването на Закон за архитектурата. Идеята за Закон за архитектурата е на САБ и наши съюзни членове. Дали точно така ще се нарича законът, не е толкова важно, по-важно е да се изготвят отделни закони за проектирането и строителството, които, макар и свързани в общия инвестиционен процес, имат огромни различия и собствена специфика.

Уважаеми колеги и гости!

Да си пожелаем да бъдем устойчиви в тези все още преходни времена, единни в позициите си и настъпателни в полза на обществото ни за изграждане на хармонична и достойна среда за обитаване. Да ни е честит 50-годишният юбилей! С най-искрени почитания както към архитектите, така и към всички приятели на архитектурата.

АТИКА-R5-LTD

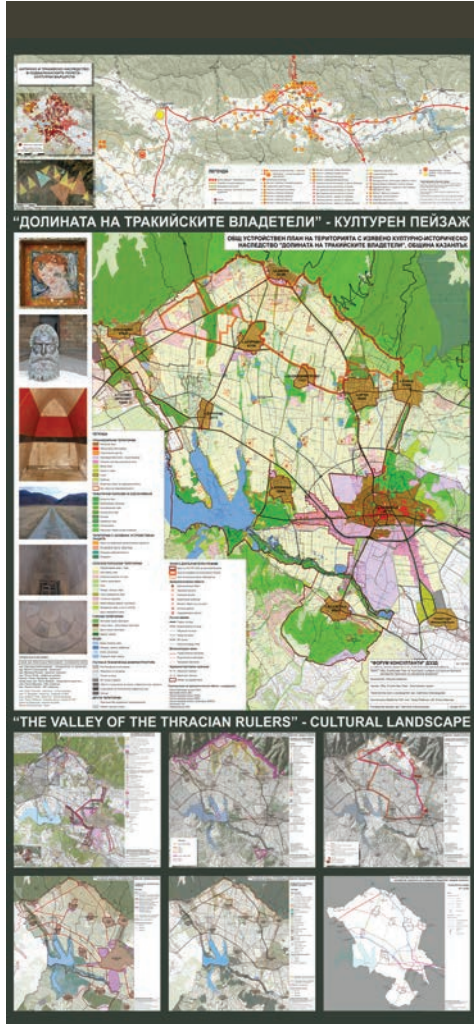
Борис Балинов, Боян Стаматов.
Еднофамилна жилищна сграда – гр. Варна,
вилна зона, кв. Аспарухово.

Архитектурно ателие „Вертикали“.
Еднофамилна жилищна сграда, м. Мисаря,
гр. Созопол.

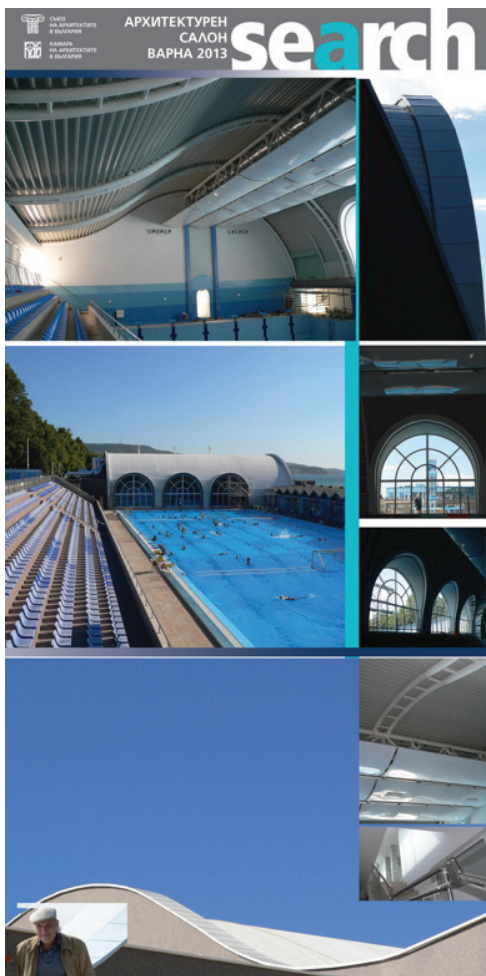
Светослав Станиславоф и партньори.
Еднофамилна къща – гр. Варна.

„ФОРУМ КОНСУЛТАНТИ“ ДЗЗД.
 „Долината на тракийските владетели“ –
 културен пейзаж, Община Казанлък.

Арх. Георги Саваков.
 Покрит басейн.

YAK STUDIO

Арх. Георги Саваков.
 Покрит басейн.

ИЗЛОЖБА-КОНКУРС НА СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ В БЪЛГАРИЯ – 2015

(50 години от създаването на творческия съюз на българските архитекти)

чл.-кор. проф. г.а.н. арх. Атанас Ковачев

Една от значимите прояви на честването на 50-годишнината от създаването на Съюза на архитектите в България през март 2015 г. беше изложбата-конкурс за архитектурно творчество. Тя се очакваше с интерес. Представени бяха повече от 250 проекта, предназначени за различни части на България.

Журието, начело с един от доайените в гилдията проф. арх. Евлоги Цветков, включваше професионалисти и отговорни личности.

Как работихме? Няма да разкрива нищо ново или секретно. На първото заседание разгледахме всички проекти. Тези, които, образно казано, „не спираха погледа ни“, не предизвикваха дискусия, не ни впечатляваха с нещо ново и нестандартно – отпадаха. В един момент се оказа, че отпадналите са огромен брой – за второ „четене“ останаха няколко. Разбира се, дискутирахме помежду си, коментирахме – като че ли няма силен проект, все пак търсехме нещо значимо, премираният трябва да стане първият носител на новоучредената награда на САБ – **АРХИТЕКТОН**.

Пред погледа ни се нижеха познати проекти, известни вече идеи, отсъстваха много от изявените творци в съвременната българска архитектура, отсъстваха младите. Появи се известно притеснение, във въздуха витаеше мисълта, че може би няма да намерим стойностен проект, заслужаващ високото отличие.

На второто заседание на журието направихме още един „прочит“ на всички постъпили в САБ проекти. Отворихме отново много файлове (някои от проектите от България и чужбина бяха изпратени на дигитален носител) – и „изгря“ звездата на арх. Ивайло Мишев.

„Ето го печелившия проект“ – възкликнахме еднородно.

Спомних си от това, което съм чел, как навремето е „изгряла“ звездата на Йорн Утцион – авторът на операта в Сидни, Австралия. Журието „отсява“ проектите и в един момент е силно притеснено – няма голям, значим, стойностен проект. В „коша“ са отишли десетки конкурсни проекти. Тогава някой предлага да разгледат още веднъж отпадналите при първото разглеждане конкурсни разработки.

Така „изгрява“ звездата на Утцон. Така се ражда операта в Сигни, станала символ не само на една страна, но и на една епоха. Въпреки компромисите, които критиката и специалистите откриват в конструкцията, във функцията, във финансовата стойност на обекта, операта в Сигни е запомняща се сграда. Неслучайно тя е вписана в списъка на ЮНЕСКО на световното културно наследство, независимо от малката дистанция във времето.

Нашата работа беше далеч по-лека. Случайността, или съдбата, ни помогна – открихме един интересен и значим проект. Мнозина от колегите са свикнали да смятат, че голямата, стойностната архитектура трябва да търсим сред обществените сгради и комплекси. Запомня се обемно-пространствената композиция на един хотел например, силуетът на една зална сграда, образът на офис или бизнес център. Като че ли промишлената архитектура, както и инфраструктурните обекти не се радват на особено внимание. Нищо подобно – в тях също може да има „виц“. Доказва го проектът на арх. Ивайло Мишев.

Архитектурната награда АРХИТЕКТОН, учредена за 50-годишнината на САБ и връчена за първи път у нас, отиде при Архитектурно студио АТМ – ЕООД с управител и водещ проектант арх. Ивайло Мишев за „Пречиствателна станция за отпадъчни води гр. Сандански“.
Това беше заслужена награда.
В този проект, според мен, има Архитектура!

Проектът носи нестандартна визия. Показва, че за значимата творба не е важен жанрът, не е важно дали задачата е малка, или голяма. Показва също, че когато се подхожда сериозно и отговорно, професионално и с любов към проекта, успехът е гарантиран.

Не можах да разговарям дълго с арх. Мишев. Поздравих го само при връчването на наградата и му казах, че това, което е направил, е впечатляващо.

Хареса ми подходът му, сериозното отношение към задачата, желанието да направи стойностна архитектура, а не просто да реши едно тривиално инфраструктурно съоръжение. И е постигнал целта! Радвам се за неговия успех. Дај Боже повече такива архитекти, повече такива проекти днес, а утре – повече успешни реализации.

Всъщност аз лично по-късно разбрах, че неговият проект за „Пречиствателна станция“ вече има история, носител е и на други награди. Признавам си, въпреки че следя всички форуми на Световното триенале на архитектурата „ИНТЕРАРХ“ и помагам с моята скромна помощ още от първия му форум през 1981 г. (тогава „Световно биенале на архитектурата“), не си спомних, че този проект

е отличен на Архитектурното триенале в София през 2012 г. По-късно проектът получава голямата награда на Американското посолство за иновативна сграда в областта на пречистването. Очаква се строителството на съоръжението да започне през тази година.

Няколко гуми за проекта на арх. Мишев.

Сградата включва два основни обема, формирани вътрешен и външен цилиндър. Контрастът между различните височини на цилиндрите формират атрактивен и динамичен образ на пречиствателната станция.

Външният цилиндър е с диаметър 75,65 м и е наклонен в посока север – юг. 6,90 е максималната му височина в северната част. В южната част този цилиндър е издължен и разтваряйки се ефектно, търси контакт със средата, превръщайки композицията в спираловидна структура.

Вътрешният цилиндър е с диаметър 60,00 м и е наклонен в посока юг – север. Максималната му височина е 12,00 м в южната част. В него са разположени основните пречиствателни съоръжения.

Един от акцентите в обемно-пространствената композиция е покритият коридор, включен в обема на външния цилиндър. Декоративни стоманобетонни елементи формират ажурна решетка, която разделя интериора на съоръжението и екстериора на средата, но остава част от обема на сградата и участва активно във фасадната композиция.

Пречиствателната станция отговаря на изискванията за енергийна ефективност – проектантите предлагат много способности и средства за намаляване на енергийните разходи на сградата. В технологично отношение е търсено движение на водата по гравитационен път – целта е да не се използват помпени съоръжения и да се пести електроенергия.

Технологията за пречиствателната станция е доставена от водеща австрийска компания. Интересното в случая е, че авторският колектив създава първо архитектурния обем на сградата, след което австрийските специалисти правят технологията – следвайки авторската идея. Намерено е едно съвместно решение между архитектура и технология, създадо интелегентна сграда със запомнящ се архитектурно-художествен образ.

Авторите постигат атрактивен външен вид на сградата.
Смело мога да кажа, че това е авангарден проект.

Няколко избога:

Конкурсът се състоя. Бяха представени повече

от 250 различни в типологично отношение проекта за много градове в България от десетки архитекти.

Представен беше творческият път на една група български архитекти, живеещи и работещи в чужбина. Втората награда, учредена от Държавната агенция за българите, работещи в чужбина, за творба на български архитект намери своя лауреат по-лесно. Дали ограниченият брой на проектите, или фактът, че проектът на арх. Красимир Василев се извисяваше над другите, облекчи задачата ни. Факт е, че журито бързо го определи за лауреат и носител на тази награда.

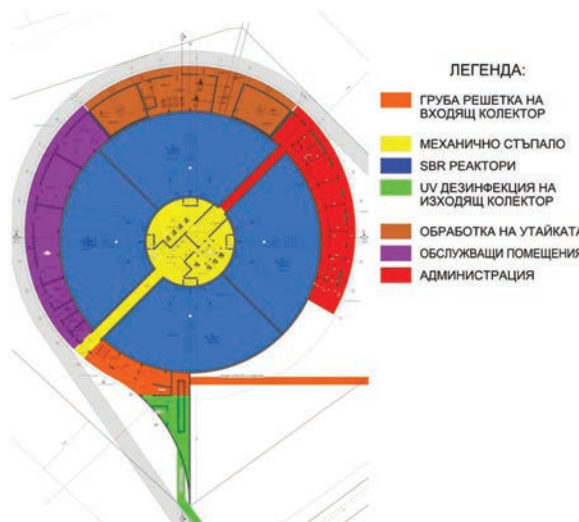
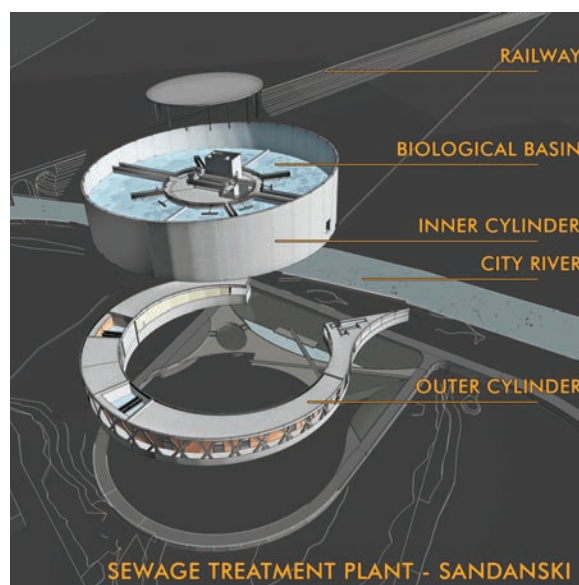
В основния конкурс обаче беше по-трудно. Преобладаваха обществените сгради, следвани от жилищните. Може би – разбираемо. Но представеното не беше от най-доброто, сътворявано през годините и десетилетията у нас. Едромащабното планиране – териториалноустройствените и градоустройствените разработки бяха изключително малко, просто единици. Почти липсваха паркоустройствени проекти.

Трябва да се помисли по един съществен въпрос – може би е дошло време националните прегледи (изложби и конкурси) на САБ да протичат по зададена и предварително определена тема, защото на последния конкурс имаше „от всичко по малко“. Липсваше обединяваща идея!

Трябва да се отбележи, че в изложбата-конкурс отсъстваха както някои известни с проектите и реализациите си архитекти от средното поколение, така и младите. Трудно ми е да си отговоря защо? Не ми се иска да приема един вероятен отговор и факт, че част от тях не се отнесоха с необходимата сериозност и уважение към форума. Кой форум, ако не този, обаче е мястото, където да изявяват своите позиции, да издигнат своя глас, да покажат своето отрицание на всичко, с което не са съгласни, и да демонстрират своята дума. В този смисъл, ми се искаше и определено очаквах по-активно участие, особено от младите архитекти. Количество имаше, но по отношение на качеството – има какво да се желае (?!).

И все пак конкурсът се състоя.

Арх. Ивайло Мишев абсолютно справедливо според мен спечели голямата награда „АРХИТЕКТОН“ с нестандартната и ефектна архитектурна визия на своя проект „Пречиствателна станция за отпадни води гр. Сандански“.

ОТЛИЧЕН БЪЛГАРСКИ АРХИТЕКТ В ЧУЖБИНА

ДАБЧ отличи български архитект от чужбина по случай 50-годишния юбилей на Съюза на архитектите в България

През изминалата седмица Съюзът на архитектите в България (САБ) отбеляза 50-годишнината от своето създаване с поредица от събития. На 17 март бе открита мащабна изложба, посветена на юбилея, която жители и гости на София могат да видят пред Централния дом на архитекта, Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ и до паметника на Св. Климент Охридски.

Покана за участие бе отправена и към родни архитекти с успешна реализация в чужбина. Държавната агенция за българите в чужбина реши да присъди своя награда – Почетен плакет на един от тях.

Журието с председател проф. арх. Евлози Цветков удостои с отличието на агенцията арх. Красимир Василев от Торонто, Канада. Братът на отличения архитект Иво Василев прие наградата от негово име.

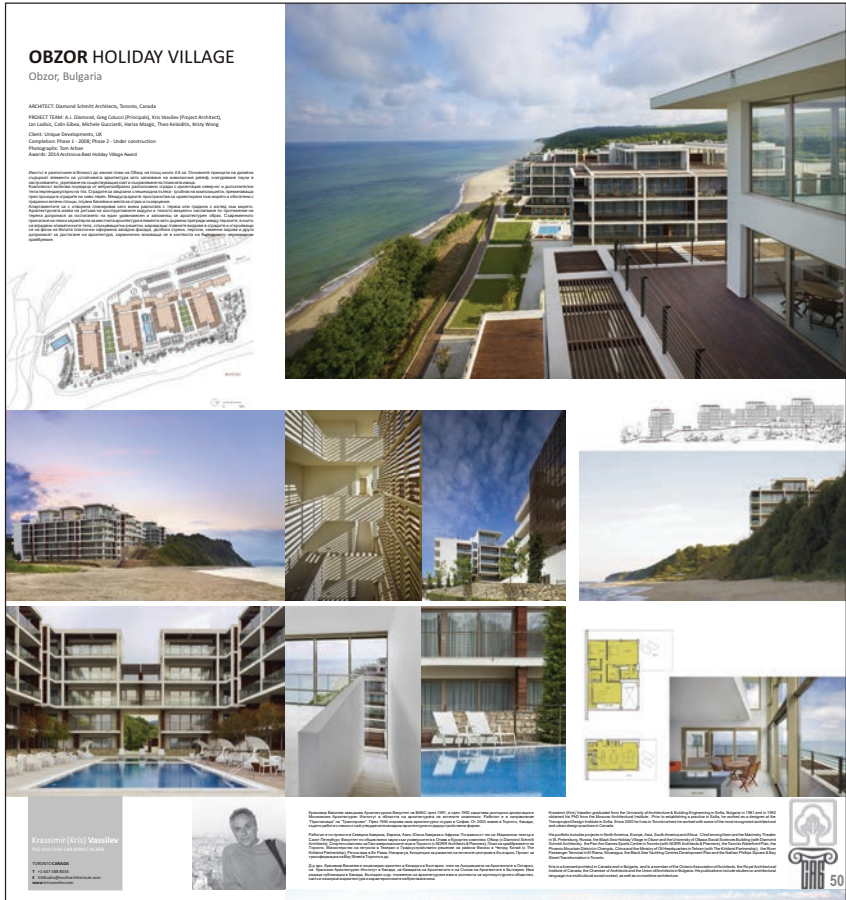
На заключителното тържество в Дома на архитекта при удостояването с наградата заместник-председателят Димитър Владимиров каза: „Вярвам, че частица от България е вложена във всеки проект на арх. Василев“. Неговият брат сподели, че арх. Красимир Василев никога не е престава да поддържа връзка с родината и високо цени наградата, израз на признание на творческата му дейност.

Арх. Красимир Василев е участвал и в друг проект на ДАБЧ, осъществен съвместно със САБ. През октомври 2013 г. беше открита изложба с проекти на родни архитекти, работещи в чужбина. На отправената покана за участие тогава откликнаха архитекти с успешна професионална реализация в Брюксел, Виена, Торонто, Париж, Кьолн, Единбург, Атина, Лос Анджелис, Питсбърг, Сан Франциско, Чикаго, Монреал, Израел.

SOCIAL SCIENCES BUILDING.
University of Ottawa, Canada.

MARIINSKY THEATRE II.
St. Petersburg, Russia.

OBZOR HOLIDAY VILLAGE.
Obzor, Bulgaria.

PAN AM SPORTS CENTRE.
Toronto, Canada.

„103 ПОРТРЕТА НА БЪЛГАРСКИ АРХИТЕКТИ“ – изложба на проф. арх. Евлози Цветков в САБ

арх. Мариана Барух

На 17 март т.г. зала 2 на Централния дом на архитекта посрещна своите гости с оригинална изложба, дело на проф. арх. Евлози Цветков, с лицевите на известни архитекти, оставили своя отпечатък в развитието на българските градове. Рисунките са направени по фотографии, избрани на случаен принцип, на архитекти от три поколения. Изложбата е жест на почит към учителите архитекти, голяма част от които вече не са между нас. Съвременната визуална среда и чувствителност определят и художествената нагласа на един от доайените на българската архитектура. Посещавала съм много изложби в САБ, но тази изложба лично за мен е по-специална и по-емоционална.

Мисля, че няма български архитект, най-вече от т.нар. зряло поколение, който да не е запознат с творчеството на арх. Евлози Цветков, но ми се иска още веднъж да припомня няколко важни момента от биографията му.

Проф. архитект Евлози Цветков е роден в Тетевен. Учи в елитната Втора мъжка гимназия в София. През 1949 г. постъпва в Държавната политехника и завършва архитектура с отличие през 1955 г. Работи последователно като проектант и групов ръководител в ПО „Софпроект“. През 1967 г. е назначен за ръководител на архитектурен отдел в „Туристпроект“, а от 1985 г. е редовен

доцент към катедра „Интериор и дизайн за архитектурата“ в Университета по архитектура, строителство и геодезия в София. От 1990 г. до пенсионирането си е редовен професор във висшето учебно заведение. Бил е секретар и председател на Управителния съвет на Съюза на българските архитекти. От 2000 до 2004 г. е председател на Специализирания научен съвет по архитектура към Висшата атестационна комисия. Сред емблематичните проекти на проф. Евлози Цветков са хотел „Риза“ в Русе, хотел „Родина“ в София (най-високата сграда в столицата), хотел „България“ в Бургас, хотел „Шумен“ в Шумен, хотел „Видин“ във Видин, спортен комплекс „Червено знаме“ в София, Българския павилион на ЕХРО'70 в Осака, Япония.

За проектирането на хотел „Шумен“ е удостоен с орден „9 септември“. Носител е на десетки престижни отличия, сред които орден „Кирил и Методиѝ“ – първа степен, Орден на труда, професионалната гилдия го удостоява със званието „Носител на сребърен пръстен с печата на майстор Никола Фичев“ за цялостна творческа дейност. *„За мен този приз е най-престижният, тъй като е от архитектурната гилдия. Няма по-строг съдник и критик от собствените ти колеги“*, казва арх. Цветков при получаването на наградата. На редовно заседание на 30 октомври 2014 г. по повод 25-годишнината от откриването на гранд

хотел „Шумен“ местният парламент го удостоява със званието „Носител на златната значка на Шумен“.

Какви бяха Вашите подбуди, създавайки тази уникална изложба от 103 портрети на архитекти? Как така избрахте да се занимавате след Вашето пенсиониране с рисуване, с направа на акварели, а не с музика? Повечето от нас знаем, че Вие сте и много добър цигулар.

Ще започна отдалече. Аз много обичах да се занимавам с рисуване като млад, но докато работех, нямах никакво свободно време. Както много други колеги архитекти, след като се пенсионирах и аз започнах по-често да рисувам. Архитектите са така конструирани и винаги са с нагласа, че те трябва непременно да създават нещо. Иначе се чувстват непотребни и излишни на този свят. Много мои колеги, след като се пенсионираха, започнаха активно да рисуват. Така беше с арх. Милко Пиндев, с арх. Папагалов и с много други. Реших се да рисувам активно, след като прочетох книгата на арх. Искра Дандалова за проф. Цолов. Видях какви хубави акварели и портрети той е нарисувал и си казах, че не е срамно човек да се занимава с хобито рисуване. Започнах на шега, за удоволствие. Исках да зная, че нещо днес съм направил. Когато рисуваш, виждаш, че създаваш нещо, което е трайно и може да зарадва всеки, който обича изкуството. Музиката винаги е в душата и сърцето ми. Винаги, когато работя и рисувам, слушам класическа музика, която ме успокоява и ме вдъхновява. Радвам се, че един от моите внуци се занимава професионално с музика.

Защо точно започнахте да се занимавате с акварел и по-специално да рисувате портрети в тази техника?

Акварелът е такава „рискова“ техника, която не търпи отлагане и трябва да се работи бързо. Бавен акварел няма и това го знаят всички, които са опитвали тази техника. На мен ми отнемаше около час, час и половина, за да направя един портрет. Започнах тази серия от портрети на колеги и колкото повече тази серия се увеличаваше, толкова повече се засилваше съмнението, че ще има обидени или пренебрегнати колеги. В един момент, когато портретите станаха много, си мислех, че нарисуваните архитекти няма да се харесат на моите изображения. Беше къртовска и огромна работа. Това съм го правил в продължение на осем месеца ежедневен труд. Мъчех се да наваксам в търсене на снимки по интернет, по списания и т.н. Затова казвам, че портретите са на случаен принцип подбрани. И така станаха 103 портрета, които са в изложбата.

Този ваш труд ще има ли продължение?

Има уговорка с ръководството на САБ да се направи каталог или албум на тази изложба и тогава ще попълня „галерията“ от портрети на забравени, но важни архитекти. Знаете ли, че и в САБ,

както и в бившите големи проектантски организации няма архив на работилите архитекти и това е голям проблем за нашата памет. Търсил съм снимки на арх. Ганев, на арх. Роменски, на арх. Николов, но не съм можел да намеря.

Каква беше вашата голяма цел, когато рисувахте тези портрети? Аз не зная дали в световната художествена практика някой живописец, художник е нарисувал през живота си толкова много портрети, и то в акварел.

Аз се помъчих да „събера заедно“ различните поколения архитекти, което на практика е невъзможно, освен със снимки или с рисунки. Затова в изложбата съм показал портрети на патриарсите на съвременната българска архитектура, там са моите учители, техните ученици и учениците на техните ученици. Това е някакъв идеалистичен опит да събера архитектурната общност в един салон. Струва ми се, че се получи. Аз не исках да пренебрегна и младите архитекти, за да не помислят, че не ги забелязваме или че не виждаме техните успехи, защото те наистина са много впечатляващи. Най-много могат да ми се разсърдят дамите. В изложбата има портрети само на 10 архитекти. Моето обяснение е, че досега едва ли има дама, която да се е харесала нарисувана. Не само в моята изложба, а по принцип. Единствено ми се обадиха и казаха, че са харесали своите портрети арх. Светлозара Шаханова и арх. Анета Славова.

Вие имате ли лични предпочитания за това кои от портретите от изложбата са по-добри като акварел?

Да, разбира се. Бих ги подредил по следния начин: арх. Димитър Кръстев, проф. Стефан Попов, проф. Стефан Стефанов, проф. Любен Тонев,

арх. Асен Топрев, арх. Бойчо Бойчев, арх. Кирил Бойчев, арх. Мария Милева, арх. Александрина Ненкова. Аз не претендирам за някакви специални живописни качества или за виртуозен акварел, какъвто прави Щъркелов например. Рисувал съм тези портрети с много любов и респект към всеки един архитект. Като че ли общувах с всеки един от тях, въпреки че никога не ми е позирал. Мога да ви кажа следното – сега виждаме толкова алтернативни портрети на Васил Левски и всички те могат да направят хор от дякони, но не знам дали някой от тях ще бъде истинският Левски. Защото всички художници са го рисували по снимки и не са общували с него. Човек, когато общува с някого, има отношение към модела, който рисува.

Във връзка с 50-годишния юбилей от учредяването на Съюза на архитектите в България заедно с архитектите Георги Стоилов, Христо Генчев, Иван Станишев Спиригон Ганев и Георги Бакалов, вие бяхте удостоен с почетен плакет. Как приемате поредното отличие?

За мен най-голямата награда е отношението на хората към труда ми. Ние архитектите имаме житейската привилегия, че оставяме след себе си видими материални следи. Това означава, че обществеността и колегите оценяват моята работа и сградите, които съм създал. Мисля, че наградата е израз точно на това.

За мен тази експозиция, дело на арх. Евлоги Цветков, е част от общото усилие към усвояване на културните присъствия. Акварелните портрети на 103-ма видни архитекти изразяват интереса не само към личността и творчеството на архитектите, но и маркират символично тяхното присъствие в нашия живот.

снимки: арх. Б. Манолова, Добрин Керестелиев.

„МОЕТО КНИЖОВНО ТВОРЧЕСТВО“ – ИЗЛОЖБА НА ДОЦ. Д-Р АРХ. МАТЕЙ МАТЕЕВ

доц. д-р арх. Мария Давчева

Доц. д-р арх. Матей Матеев е от тези енергични и продуктивни колеги, на чийто ентузиазъм и последователност винаги е разчитала българската архитектурна публицистика и научноизследователска дейност. Разнородните области, в които работи, дълбоките архитектурни познания и неговата отзивчивост са отличителна черта, която го характеризира като автор ориентир и капацитет.

За почти 60 години творчество той има за гърба си над 50 реализирани проекта в България и чужбина, 25 самостоятелни изложби, участия в над 150 национални и международни конкурса и конференции, 6 световни архитектурни конгреса, много научни и изследователски трудове. В периода 1974 – 1977 г. е главен архитект на Пловдив. Под негово ръководство се извършва голямата реставрация в стария град и разкриването на най-важните археологически паметници в Пловдив. Арх. Матеев е най-известният изследовател на старата архитектура на Пловдив и на Родопите. Списанието има удоволствието да пред-

става изложбата „Моето книжовно творчество“ на арх. Матеев в чест на 50-годишния юбилей на САБ.

„МОЕТО КНИЖОВНО ТВОРЧЕСТВО“

В изложбата са представени кориците на публикуваните от него книги, на книгите под печат, на книгите, подготвяни за печат, на публикувани книги на други автори с негова научна и художествена редакция, публикувани постери и плакати, както и списък на най-големите и най-интересни научни студии, публикувани в български и чуждестранни издания.

МАТЕЙ Н. МАТЕЕВ

Доцент

Доктор по архитектура

Архитект и урбанист

Президент на Сената на НАА (NGO) – Пловдив

Член основател на САБ

Архитектурен теоретик

Архитектурен историк

Издател – Малка академична библиотека НАА

Писател

Поет

MATEY MATEEV, BULGARIA

ASS. PROFESSOR, DOCTOR FOR ARCHITECTURE & URBANISM
САБ & КАБ HIGHEST AWARD ARCHITECTURAL CREATION
IN NATIONAL EXHIBITION OF BULGARIAN ARCHITECTURE
SOFIA 2010

**ИЗЛОЖБА В ЧЕСТ НА
ПОЛУВЕКОВНИЯ ЮБИЛЕЙ
НА СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ
В БЪЛГАРИЯ**

МАТЕЙ МАТЕЕВ

АРХИТЕКТ
УРБАНИСТ
АРХ. ТЕОРИТИК
АРХ. ИСТОРИК
ПУБЛИЦИСТ
ПИСАТЕЛ
ПОЕТ
ГЛ. АРХИТЕКТ
ПЛОВДИВ 1974-77

60 Г. ПРАКТИКА
НАД 30 Г. ЛЕКЦИИ
В БЪЛГАРИЯ
ЕТИОПИЯ
ТАНЗАНИЯ
ЗИМБАБВЕ
ГЕН. ДИРЕКТОР
НА АФРИКАНСКИЯ
ФИЛИАЛ, МАА

ВЪЗРАСТ
83
ГОДИНИ

**МОЕТО
КНИЖОВНО
ТВОРЧЕСТВО**

- АРХИТЕКТУРА
- УРБАНИЗЪМ
- ГРАФИКА И АКВАРЕЛ
- БЕЛЕТРИСТИКА
- ПОЕЗИЯ
- ДИЗАЙН НА ИЗДАНИЯ
- ОТПЕЧАТАНИ КНИГИ
- КНИГИ ПОД ПЕЧАТ
- Х+НАУЧНА РЕДАКЦИЯ
- НАУЧНИ СТУДИИ
- ПОСТЕРИ
- ЮБИЛЕЙНИ ПАНА
- БЪДЕЩИ ИЗДАНИЯ

ДА БЪДЕМ УСТРЕМЕНИ КЪМ ВЪРХОВЕТЕ НА СВЕТОВНАТА АРХИТЕКТУРА. ЮБИЛЕЙ - 50

ПОЧЕТЕН ЧЛЕН НА КАБ ЧЛЕН-ОСНОВАТЕЛ НА СЪЮЗА НА АРХИТЕКТИТЕ
КАВАЛЕР НА ЗВАНИЕТО „СЛЕДОВНИК НА НАРОДНИТЕ БУДИТЕЛИ“ / ПЛОВДИВ 2007

ЗА АРХ. ГЕОРГИ ГЕРОВ

инж. Юлия Герова

Архитект Георги Геров е роден на 5 април 1915 година в гр. Нова Загора. Завършва Техническото училище (днес Строителен техникум) в София. Следва архитектура в университета „Карло Вилхелмина“ в Брауншвайг, Германия, под ръководството на ректора инж. Герстенберг и завършва през 1945 г. Веднага получава предложение за работа в Аржентина, но той предпочита да се завърне в родината си.

Архитект Геров получава образованието си с невероятни лишения, рискувайки живота си. През време на следването си, обхванало цялата Втора световна война, той губи последователно пет квартири, като всеки път остава на улицата само с дрехите на гърба си. Лишенията му носят туберкулоза, от която по чудо остава жив. Пословичното му трудолюбие (помага на колегите си при изготвяне на чертежи) и дарбата му да предава характера на човека само с няколко щрихи често го спасяват от глада. И досега в Университета в Брауншвайг се пазят карикатури на неговите професори.

Другата голяма страст на арх. Геров е цигулката. Да стане цигулар, той мечтае от дете. Поради липса на средства (отрано остава без баща) сам си прави цигулка, с която, естествено, не може да свири, но по-късно конструира радиоприемник, с който успява да слуша симфоничните концерти, както и предаванията за класическа музика по радио „София“. Не пропуска и изявиите на големите ни цигулари – на първо място, Васко Абаджиев, също Саша Попов, Добрин Петков, Васил Стефанов...

Още едва пристигнал в Германия, започва да взема уроци по цигулка и след завръщането си в България постъпва в сформирания от любители архитекти и инженери симфоничен оркестър към Министерството на строежите в София, ръководен от Беньо Томев и съвсем младия по

онова време (1956 – 1957 г.) Борислав Иванов. С този оркестър арх. Геров се изявява и на сцената на зала „България“.

Моливът и листът бяха винаги в ръката му, тъй като не можеше да се сдържи при среща с характерно и изразително лице да не го изобрази по най-бързия начин. Така в неговите архиви намираме рисунки върху трамвайни билети, концертни програми, даже върху салфетки.

Войната пощадява живота на младия, отгаден изцяло на обучението си българин, дори когато попада за една седмица в страшното Гестапо. Причината – получава задача да „заснеме“ обект по избор. Без да си дава сметка какви ще са последиците, той започва да скицира малка гаричка. Веднага бива арестуван. В показанията си дава името на професора, който му е възложил задачата. След като вече се е простил с живота си, най-неочаквано бива освободен – гестаповците си направили труда и потърсили професора, който потвърдил показанията на студента си.

В България обаче дипломата от хитлеристка Германия създава много неприятности на архитекта. И само любовта му към архитектурата и музиката го спасяват от истинска депресия.

Трудовият стаж на арх. Геров започва в ПИЕС „Енергопроект“, след това продължава в Министерството на архитектурата и благоустройството и Държавния комитет по стандартизация.

Светла страница в неговата творческа биография е 7-годишното му пребиваване в Алжир. Там той истински твори, далеч от типовите проекти и социалистическите норми, които по онова време връзват ръцете на много творци.

През април 2015 г. отбелязваме 100 години от рождението на даровития архитект и 18 години от смъртта му.

СОФИЯ

1. Анна Василева Пеева; 2. Ангел Петров Шарлиев; 3. Асен Вл. Славчев; 4. Даниела Цв. Дечева; 5. Асен Костов Цанов; 6. Ангел Станчев Дянков; 7. Асен Анг. Вангов; 8. Асен Донев Дянков; 9. Ангон Станоев Аначков; 10. Антоний Зах. Груев; 11. Анета Гр. Вангелова; 12. Атанас Петров Михайлов; 13. Антонина Хр. Тодорова; 14. Анастас Анг. Дамянов; 15. Анна Г. Кръстановва; 16. Ангел Дим. Чурешки; 17. Агриана Соньова Йорданова; 18. Атанас Димитров Тодоров; 19. Асен Самоковлийски; 20. Атанас Ст. Джамбазов; 21. Апостол К. Апостолов; 22. Атанас Ник. Николов; 23. Асен Стоилов Накоев; 24. Антон Анг. Солаков; 25. Александър Алекс. Берендеев; 26. Апостол Йор. Божинов; 27. Атанаска Йор. Атанасова; 28. Александър Ат. Попов; 29. Антон Ив. Антонов; 30. Асен Георгиев Петров; 31. Атанас Велиславов Моцев; 32. Анисия Дим. Панчева; 33. Андрия Видев Мутафов; 34. Анастасия Борисова Попова; 35. Антоанета Георгиева Гиздова; 36. Антоанета Сотирова Евтимова; 37. Анани Досев Ананиев; 38. Александър Бор. Белокапов; 39. Никола Иванов Николов; 40. Александър Георг. Овчаров; 41. Атанас Дим. Агура; 42. Анна Конст. Грасева; 43. Ангел Асенов Рангелов; 44. Александър Борисов Шарков; 45. Ангон Георгиев Митов; 46. Ангел Анг. Василев; 47. Борис Христов Далчев; 48. Борис Стеф. Камиларов; 49. Боянка Ник. Боздуганова; 50. Борис Намумов Янакиев; 51. Борис Тодоров Ангелов; 52. Борис Борисов Демиров; 53. Божидар Василев Петрович; 54. Боян Любомиров Кузупов; 55. Богдан Рангелов Сотиров; 56. Богдан Рангелов Сотиров; 57. Богдан Младенов Павлов; 58. Борислав Петров Христов; 59. Борислав Владимиров Илиев; 60. Борислав Борисов Балкански; 61. Боян Богданов Бондиков; 62. Блага Иванова Благоева; 63. Бистра Борисова Маркова; 64. Борис Симеонов Златаров; 65. Богомила Карл Хлад-Власкова; 66. Белчо Христов Христов; 67. Борис Георгиев Петков; 68. Бойка Борисова Камиларова; 69. Божидар Христов Теохаров; 70. Бистра Борисова Капитанова; 71. Владимир Дим. Примджанов; 72. Виктор Николов Бурдин; 73. Величка Георгиева Ковачева; 74. Владимир Рагосл. Иванов; 75. Василка Димитрова Церовска; 76. Васил Георгиев Василев; 77. Вяра Светославова Панчева; 78. Владимир Иванов Греченлиев; 79. Веселин Асенов Станев; 80. Васил Алекс. Паскалев; 81. Виржиния Дим. Младенова; 82. Васил Димитров Василев; 83. Владимир Алекс. Димитров; 84. Васил Георгиев Ангелов; 85. Владимир Ив. Стойчев; 86. Вера Христова Драганова; 87. Веца Владова Иванова; 88. Васил Стефанов Бязов; 89. Величка Станчева Данова; 90. Валентина Богомил Гъбева; 91. Вера Йорданова Кондова; 92. Василка Ив. Константинова; 93. Венцеслав Стоянов Талтуков; 94. Васил Томов Търпанов; 95. Вичо Или-

ев Байчев; 96. Вера Дим. Бояджиева; 97. Васил Владим. Манушев; 98. Велко Николов Паланков; 99. Вельо Георгиев Велев; 100. Васил Сотиров Марков; 101. Виктория Кирилова Станчева; 102. Георги Младенов Големинов; 103. Георги Николов Стойчев; 104. Георги Григоров Ноев; 105. Георги Марков Минчев; 106. Георги Ангелов Георгиев; 107. Георги Никифоров Бибин; 108. Гано Петков Симеонов; 109. Георги Христов Берберов; 110. Ганка Георгиева Николова; 111. Георги Йорданов Кузманов; 112. Георги Стефанов Колев; 113. Георги Василев Лабов; 114. Георги Николов Данчев; 115. Георги Тодоров Атанасов; 116. Георги Райков Бояджиев; 119. Георги Алекс. Петрович; 120. Георги Алекс. Междуречки; 121. Георги Блажев Настев; 122. Георги Харалам. Петков; 123. Генади Атанасов Рагенков; 124. Ганчо Пенчов Шумелов; 125. Григор Андонов Петров; 126. Гургана Тодорова Дичева; 127. Георги Конст. Тодоров; 128. Георги Тодоров Добринович; 129. Георги Григоров Хаджииванов; 130. Георги Андриев Йорданов; 131. Гена Хр. Трифонова; 132. Георги Йорданов Георгиев; 133. Георги Кузманов Йорданов; 134. Георги Иванов Егеров; 135. Георги Йорданов Колчев; 136. Георгица Петрова Даскалова; 137. Георги Илиев Натов; 138. Герзо Цеков Танчев; 139. Георги Василев Костов; 140. Георги Димитров Кръстев; 141. Георги Периклиев Георгиев; 142. Гавраил Боянов Златевски; 143. Германа Факе Певова; 144. Георги Петров Арбалиев; 145. Георги Иванов Стойков; 146. Георги Ив. Кожухаров; 147. Дора Иванова Тошева; 148. Димитър Василев Балабашев; 149. Дамян Стефанов Дамянов; 150. Димитър П. Хаджистоянов; 151. Димитър Илиев Димитров; 152. Динка Арахан. Михайлова; 153. Димитър Костов Диновски; 154. Димитър Дойчев Димитров; 155. Димитър Иванов Димитров; 156. Дафина Василева Христова; 157. Димитър Асенов Страшимиров; 158. Димитър Алекс. Христосков; 159. Драган Иванов Стоянов; 160. Димитър Велков Недялков; 161. Димитър Николов Христов; 162. Димитър Щилянв Кавалджиев; 163. Дичо Димов Дичев; 164. Димитър Николов Кюрчиев; 165. Дружелоб Асенов Кятов; 166. Доротея Димитрова Димитрова; 167. Добри Кръстев Пенев; 168. Добринейко Неделчев Добрев; 169. Детелин Крумов Мушев; 170. Донка Жекова Маринова; 171. Денка Димитрова Колева; 172. Дина Николова Станчева; 173. Димитър Трайчев Мицев; 174. Димитър Стефанов Бояджиев; 175. Диана Георгиева Хицова; 176. Димитър Борисов Стефанов; 177. Дорка Йорданова Капитанова; 178. Димитър Генков Гаговски; 179. Данаил Христов Янков; 180. Димитър Николов Новачков; 181. Енчо Иванов Балкчиев; 182. Елена Иванова Конярска; 183. Елена Бояджиева-Брайнова; 184. Евелина Николова Христова; 185. Евгения Николова Бояджиева; 186. Елена Сидерова

Цонева; 187. Емма Захариева Болецион; 188. Емилия Мирчева Захариева; 189. Емил Ласкаров Възвъзов; 190. Елка Минева Хаджиминева; 191. Евгени Генов Генов; 192. Елена Томова Мишонова; 193. Емил Любенов Момиров; 194. Елза Петкова Кукенска; 195. Емил Данев Петрински; 196. Елена Асенова Сергева; 197. Елка Атанасова Божилова; 198. Евгени Петров Евстатиев; 199. Елисавета Рашкова Банкова; 200. Екатерина Теофилова Цанова; 201. Емилия Хаджийска-Йорданова; 202. Екатерина Иванова Теофилова; 203. Екатерина Стеф. Денчева; 204. Екатерина Тилкова Петрова; 205. Емилия Коцева Душева; 206. Елка Иванова Ненова; 207. Живко Иванов Кулев; 208. Жана Мирчева Моллова; 209. Живка Иванова Мъждърска; 210. Женя Русева Делева; 211. Зинови Ангелов Димитров; 212. Захари Борисов Маджаров; 213. Захари Захариев Йосифов; 214. Златка Евтимова Кирова; 215. Здравка Любомирова Тонева; 216. Здравко Иванов Левков; 217. Златка Николова Конфорткова; 218. Здравка Николова Карагъзозова; 219. Иван Крумов Битраков; 220. Илия Христов Илиев; 221. Иван Илиев Иванов; 222. Иван Цветков Мутафчийски; 223. Иван Методиев Котев; 224. Иван Василев Дуковски; 225. Иван Маринов Денев; 226. Иван Димитров Николов; 227. Иван Арсов Дюлгерев; 228. Иван Гинев Дразнев; 229. Иван Димитров Фиков; 230. Иванка Димитрова Камбурова; 231. Иванка Цветанова Христова; 232. Иван Христов Дунев; 233. Илина Асенова Цолова; 234. Илка Атанасова Кошлукова; 235. Илия Ангелов Герзов; 236. Илия Димитров Илиев; 237. Иван Таков Танчев; 238. Иванка Ганчева Панова; 239. Иванка Владимирова Мачева; 240. Иван Боянов Бързаков; 241. Иван Янков Сиврев; 242. Иванка Василева Бойчева; 243. Иван Григоров Вулев; 244. Изнат Тодоров Изнев; 245. Иванка Тодорова Баева; 246. Иванка Димитрова Рагославова; 247. Иван Павлов Попов; 248. Йосиф Соломов Магрисо; 249. Йорданка Илиева Топалова; 250. Йорданка Кръстева Христова; 251. Йорданка Георгиева Тодорова; 252. Константин Петров Косев; 253. Константин Димитров Масларски; 254. Константин Ст. Илиев; 255. Красмира Петрова Маркова; 256. Коста Антонов Атанасов; 257. Колю Петров Миланов; 258. Константин Иванов Петков; 259. Кръстю Василев Кръстев; 260. Константин Стериов Погончев; 261. Константин Антонов Станков; 262. Кирил Лазаров Веселинов; 263. Кинка Георгиева Капитанова; 264. Кирил Георгиев Босев; 265. Константин Крумов Червенраков; 266. Константин Асенов Гръменов; 267. Кирил Димитров Петров; 268. Константин Михайлов Чапанов; 269. Кайка Михайлова Дянкова; 270. Кирил Тодоров Христов; 271. Константин Й. Петров; 272. Красмира Димитрова Тотева; 273. Кирил Христов Ключоков; 274. Кирил Стефанов Николов; 275. Корнелия Арнаудова-Колева; 276. Костадинка Кирова Мутафова; 277. Константин Илиев Мрянков; 278. Костадинка Василева Пеева; 279. Кунка Калинова Цакова; 280. Кремена Антонова Роменска; 281. Константин Иванов Антонов; 282. Константин Николов Зюмбюлев; 283. Кирил Борисов Бойчев; 284. Крум Стефанов Бояджиев; 285. Любен Йотов Денков; 286. Лиляна Конст. Печизаргова; 287. Любен Савов Андриев; 288. Лиляна Стефанова Палашева; 289. Лиляна Ив. Беличева; 290. Лунка Симеонова Янакиева; 291. Лазар Конст. Лазаров; 292. Людмила Стоянова Гуджунова; 293. Лилия Ангелова Деве-

такова; 294. Любомир Маринов Нейков; 295. Любен Николов Бръзцов; 296. Людмил Георгиев Тотева; 297. Любомир Василев Савчев; 298. Люба Стефанова Ракурова; 299. Лиляна Патева Босева; 300. Люляна Методиева Рускова; 301. Лили Андриев Перфанова; 302. Любен Тодоров Аврамов; 303. Любен Димитров Костов; 304. Лилия Григорова Динева; 305. Лидия Тодорова Константинова; 306. Любен Диланов Сеченски; 307. Любомир Максимов Щошалан; 308. Людмила Петрова Панзова; 309. Любомир Димитров Донков; 310. Люба Тодорова Такиева; 311. Лидия Михайлова Дамянова; 312. Лиля Борисова Захариева; 313. Лиляна Никиф. Столарова; 314. Леонид Христов Школски; 315. Лиляна Иванова Цветанова; 316. Лука Дамянов Каров; 317. Любомир Георгиев Станев; 318. Латю Делчев Латев; 319. Любомир Атанасов Станчев; 320. Любен Димитров Новев; 321. Любомир Христов Славков; 322. Лиляна Станева Стойнова; 323. Лилия Драганова Тотева; 324. Лилия Панчева Иванова; 325. Любен Стефанов Константинов; 326. Мария Иванова Милева; 327. Милко Стефанов Попов; 328. Методи Атанасов Банковски; 329. Михаил Димитров Дюлгерев; 330. Михайлина Генчева Скордева; 331. Младен Тодоров Цонков; 332. Мария Стефанова Драганова; 333. Магдалена Владимирова Орозова; 334. Михаил Илиев Шиклов; 335. Мирослав Николов Грасев; 336. Мара Тонева Иванова; 337. Магдалена Тодорова Бендерена; 338. Мария Борисова Малчева-Пеева; 339. Маргарита Иванова Пиротич; 340. Мария Василева Барева; 341. Маргарита Кирилова Гълъбова; 342. Марин Беров Краев; 343. Мая Илиева Вълчева; 344. Мария Иванова Пеева; 345. Михаил Йорданов Янков; 346. Милан Панчев Кръстев; 347. Марена Петрова Карагънева; 348. Милко Янков Анастасов; 349. Малчо Иванов Хамбарджиев; 350. Михаил Банов Кушев; 351. Младен Ненчев Панчев; 352. Мария Георг. Хаджи-Георгиева; 353. Младен Георгиев Минчев; 354. Мими Димитрова Пелтекова; 355. Мария Господинова Газибарова; 356. Мария Владова Томалевска; 357. Мария Пенчева Григорова; 358. Маргарита Алекс. Греченлиева; 359. Мария Георгиева Трайкова; 360. Методи Александров Писарски; 361. Митко Цонев Краевски; 362. Милка Петкова Илиева; 363. Михаил Христов Савов; 364. Михаил Егуард Соколовски; 365. Марко Христов Христов; 366. Милко Георгиев Ангелов; 367. Миба Антонова Иванова; 368. Марин Стоянов Минчев; 369. Никола Каменов Хаджикаменов; 370. Никола Георгиев Йоцов; 371. Нели Кръстева Дечевена; 372. Невена Стоянова Кечеджиева; 373. Никола Петров Чотов; 374. Николај Савов Калмуков; 375. Никола Николов Стаменов; 376. Надежда Бугевска Салчева; 377. Николая Дамянов Николов; 378. Недялка Асенова Тешакова; 379. Николина Минева Пенева; 380. Надежда Констан. Хаджиева; 381. Нора Георгиева Рангелова; 382. Никола Димитров Косев; 383. Наталия Димитрова Георгиева; 384. Никифор Славов Христов; 385. Невена Лука Хубенова; 386. Недялка Живкова Саларова; 387. Никола Димитров Газибаров; 388. Никола Ангелов Димитров; 389. Никола Пенчев Мушанов; 390. Нели Христова Николова; 391. Никола Велев Гешева; 392. Никола Гълъбов Георгиев; 393. Николина Василева Георгиева; 394. Огнян Марков Иванов; 395. Огнян Тодоров Симеонов; 396. Олга Борисова Ганчева; 397. Петър Милков Ахчиев; 398. Петър Ганев Станкулов; 399. Петър Димитров Тонев; 400. Пенка

Конст. Иванова; 401. Павел Владимиров Павлов; 402. Петър Йорданов Велинов; 403. Петър Ангелов Ташев; 404. Пенчо Петков Мавродиев; 405. Петър Асенов Чернев; 406. Пенчо Стамов Велев; 407. Павлина Конст. Адамова; 408. Петър Йорданов Петров; 409. Петър Тодоров Найденов; 410. Павел Стойчев Павлов; 411. Павел Лазаров Мартинов; 412. Петър Панов Найденов; 413. Прокопи Паунов Иванов; 414. Петър Цонев Мургиловски; 415. Павел Драгомиров Стойчев; 416. Петър Генов Стефанов; 417. Панайот Алекс. Стефанов; 418. Пенка Димитрова Орешкова; 419. Перса Спирова Стоянова; 420. Петър Георгиев Радионон; 421. Петко Борисов Даков; 422. Паню Илиев Петров; 423. Рачо Аспарухов Стоянов; 424. Румяна Цветанова Николова; 425. Румяна Вьндева Михайлова; 426. Руско Григоров Георгиев; 427. Райна Стоянова Шопова; 428. Радослав Атанасов Радев; 429. Радко Богослов Станков; 430. Рада Николова Гинчева; 431. Рачо Гатев Рачев; 432. Райко Триф. Петров; 433. Росица Атанасова Монова; 434. Ружа Нанева Огнянова; 435. Ралина Христова Кожухарова; 436. Рашел Шалом Ангелова; 437. Стою Иванов Джелепов; 438. Стефка Георгиева Сотирова; 439. София Владимирова Брънекова; 440. Светла Крумова Лекарска; 441. Сава Петров Савов; 442. Спас Димитров Пашев; 443. Стефан Ленков Панев; 444. Симеонка Борисова Бракалова; 445. Стоян Тодоров Георгиев; 446. Стефан Николов Желев; 447. Сава Василев Савов; 448. Стефан Николов Попов; 449. Станислав Стойков Стойков; 450. Светозар Ангелов Тачев; 451. Стоян Генов Генов; 452. Стефан Йорданов Стефанов; 453. Стефка Петрова Иванчева; 454. Стефан Станев Ангелов; 455. Стефан Иванов Станев; 456. Славка Методиева Димитрова; 457. Снежана Владимирова Даскалова; 458. Стоян Петров Хаджистоянов; 459. Сабина Антонова Цонева; 460. Султана Иванова Дивизиева; 461. Стефан Василев Беязов; 462. Светла Дянкова Статкова; 463. Савел Велиславов Марков; 464. Стоян Драгостинов Стоянов; 465. Симеон Георгиев Иванов; 466. Станко Найденов Андриев; 467. Станислав Методиев Аначков; 468. Стилиян Калев Титков; 469. Стефан Димитров Чолаков; 470. Стефан Константинов Цеков; 471. Страти Ар-

сов Дойчев; 472. Стефан Борисов Петров; 473. Стоил Николов Анастасов; 474. Сийка Лука Иванова; 475. Стефан Андонов Стамов; 476. Сашо Стефанов Бенов; 477. Стефан Димитров Пенков; 478. Стела Генчева Тулешкова; 479. Стефан Петров Олеко; 480. Сийка Георгиева Гьошева; 481. Сабина Спасова Кутева; 482. Стефка Георгиева Маноилова; 483. Снежана Могорова Христова; 484. Симеон Димитров Атанасов; 485. Снежина Борисова Орозова; 486. Светозар Добрев Симеонов; 487. Стоян Петров; 488. Стефан Василев Станев; 489. Тодор Цонев Младенов; 490. Тодора Петкова Недялкова; 491. Тодорка Ст. Ковачева; 492. Тодорка Пенчева Лалева; 493. Таня Василева Цафировва; 494. Теофил Стефанов Сачков; 495. Тошо Димитров Цочев; 496. Тодор Димов Ничев; 497. Тома Христов Вакарелски; 498. Тома Георгиев Кунев; 499. Тодор Николов Попов; 500. Тодор Алекс. Карастоянов; 501. Трифон Йорданов Бояджиев; 502. Тодор Петров Пенева; 503. Тодорка Пенева Попова; 504. Тодор Димитров Панков; 505. Тома Сотиров Петров; 506. Трифон Георгиев Господинов; 507. Тодор Иванов Тодоров; 508. Теменуга Грозева Пенева; 509. Татяна Милкова Дюлгерова; 510. Таньо Велинов Белев; 511. Филип Георгиев Филев; 512. Христо Светосл. Павлов; 513. Христина Ганчева Куванджиева; 514. Христо Боянов Цветков; 515. Христо Кочев Христов; 516. Христо Марков Балинков; 517. Христо Иванов Христов; 518. Тодорка Крумова Григорова; 519. Христо Николов Йовчев; 520. Христо Георгиев Христов; 521. Христо Христов Генчев; 522. Хайне Тодоров Стайнов; 523. Христо Иванов Николов; 524. Цветана Димитрова Божикова; 525. Цанка Генова Даскалова; 526. Цветанка Димитрова Рошкова; 527. Цанко Стефанов Стойчев; 528. Цветанка Георгиева Цветева; 529. Цветан Маринов Братанов; 530. Цветан Георгиев Георгиев; 531. Цена Димова Рускова; 532. Цветана Петрова Колева; 533. Цвета Коичева Кръстева; 534. Цветана Кирилова Лезурска; 535. Цончо Тодоров Войников; 536. Чавдар Начов Лютаков; 537. Чило Богданов Чилов; 538. Шимон Челеби Машах; 539. Юлия Петрова Арнаудова; 540. Юлиан Димитров Димитров; 541. Янко Василев Буюклиев; 542. Яким Кирилов Петров.

П Р О В И Н Ц И Я

---

1. Алеко Костов Карловски; 2. Александър Георгиев Даутов; 3. Александър Спириев Филадев; 4. Александър Алекс. Банишки; 5. Атанас Иванов Петров; 6. Ангел Конст. Йочев; 7. Асен Симеонов Захариев; 8. Атанас Георгиев Тасев; 9. Асен Георгиев Дамянов; 10. Анастас Спасов Бързаков; 11. Андон Ангелов Цаков; 12. Александър Велков Стоянов; 13. Атанас Стоянов Недялков; 14. Атанас Хр. Караенев; 15. Атанас Данчев Атанасов; 16. Анелия Рафаилова Аршинкова; 17. Атанас Георгиев Атанасов; 18. Атанас Дончев Стоев; 19. Анка Николова Андонова; 20. Атанас Вангелов Върбенев; 21. Атанас Стоянов Кънев; 22. Андрей Ненов Гузов;

23. Борис Ангелов Цанков; 24. Борис Иванчев Петров; 25. Борис Петров Конов; 26. Борис Иванов Седмаков; 27. Борис Борисов Дренски; 28. Борис Спасов Борнарски; 29. Банко Тодоров Ројдев; 30. Белчо Николов Сапунджиев; 31. Божанка Василева Острева; 32. Богомил Маринов Атанасов; 33. Божидара Николова Колева; 34. Батка Мих.Бранкованова; 35. Борис Андонов Кръстев; 36. Благовеста Тенчева Тончева; 37. Веселин Трифонов Дончев; 38. Васил Йорданов Симеонов; 39. Веселина Георгиева Дамянова; 40. Весел Георгиев Ракиев; 41. Васил Христов Иванов; 42. Васил Георгиев Слокоски; 43. Виолета Кирилова Велковска; 44. Васил

Георгиев Гошев; 45. Венцеслав Димитров Чилев; 46. Василка Ангелова Димова; 47. Васил Янков Бакалов; 48. Васил Борисов Диков; 49. Велислав Радев Ханджиев; 50. Васил Иванов Кметов; 51. Витлием Георгиев Чалков; 52. Виктор Иванов Зеленченко; 53. Венелин Илиев Иванов; 54. Венета Христова Динчева; 55. Венелин Стефанов Грънчаров; 56. Велизар Костов Чолаков; 57. Венелина Иванова Бучуковска; 58. Ваня Тончева Тончева; 59. Васил Пенчев Братов; 60. Велчо Танев Велчев; 61. Васил Георгиев Ризов; 62. Гено Василев Генов; 63. Георги Тодоров Кожухаров; 64. Галина Йовчева Пилева; 65. Георги Андонов Георгиев; 66. Ганчо Иванов Ганчев; 67. Георги Кръстев Рогеv; 68. Георги Йорданов Друмеv; 69. Георги Вангелов Киров; 70. Георги Тодоров Сарамбелиев; 71. Георги Хр. Ханджиев; 72. Георги Петров Недялков; 73. Георги Кутев Кривошиев; 74. Георги Николов Чавдаров; 75. Георги Атанасов Богдеев; 76. Димитър Иванов Димитров; 77. Дочо Дочев Мошеков; 78. Димо Георгиев Мишев; 79. Дора Косева Дочева; 80. Добрин Стефанов Добрев; 81. Димитър Спасов Христов; 82. Дончо Ненов Плачков; 83. Димитър Дяков Дяков; 84. Данаил Иванов Огнянов; 85. Димитър Димов Христов; 86. Джована Божкова Малинова; 87. Димитър Анг. Върбанов; 88. Дончо Серафимов Попкръстев; 89. Димитър Михайлов Георгиев; 90. Димитър Анг. Димитров; 91. Диньо Паунов Кинев; 92. Димитър Атанасов Димитров; 93. Драго Иванов Драгов; 94. Димитър Стратиев Димитров; 95. Елена Георгиева Палева; 96. Енчо Лазаров Енчев; 97. Елена Лазарова Иванова; 98. Емилия Воемирова Стоянова; 99. Еню Симеонов Гърдев; 100. Енчо Илиев Глушков; 101. Емилия Григорова Паунова; 102. Елена Димитрова Карамаждракова; 103. Елена Борисова Сматракалева; 104. Евгения Атанасова Трупчева; 105. Емил Маринов Гинев; 106. Живко Драгомиров Драгомиров; 107. Жечо Леонов Георгиев; 108. Живка Стоянова Кирчева; 109. Зачко Йорданов Зачев; 110. Захари Борисов Маждаров; 111. Здравко Пеев Пеев; 112. Злати Я. Златев; 113. Иванка Маринова Петкова; 114. Иван Генчев Иванов; 115. Иван Георгиев Долапчиев; 116. Иван Киров Стефанов; 117. Илия Георгиев Николов; 118. Иван Георгиев Шопов; 119. Иван Георгиев Илиев; 120. Излика Делова Белякова; 121. Илия Андреев Лефтеров; 122. Иван Стефанов Петков; 123. Иван Тодоров Вълчев; 124. Иван Тодоров Енов; 125. Иван Стефанов Нанев; 126. Иван Тодоров Иванов; 127. Иван Владимиров Манев; 128. Иван Анастасов Калайджиев; 129. Иван Илиев Темнилов; 130. Иван Стойков Мазнев; 131. Иван Петков Станев; 132. Йордан Бонев Бояджиев; 133. Йордан Савчев Дянов; 134. Йордан Тодоров Карастоянов; 135. Йордан Георгиев Хъневски; 136. Йордан Колев Герджиков; 137. Йордан Минков Маринов; 138. Костадин Серафимов Димитров; 139. Кирил Русев Русков; 140. Костадин Кирилов Кеналов; 141. Крум Райчев Минеv; 142. Катя Иванова Тузсузова; 143. Константин Йоргов Узунов; 144. Костадин Михайлов Киряков; 145. Любомир Стефанов Врабевски; 146. Лилия Велинова Бошнакова; 147. Любчо Георгиев Каракашев; 148. Люба Русева Сиъркова; 149. Лидия Иванова Попова; 150. Лалю Шанев Карагъзовеv; 151. Матей Николов Герджиков; 152. Михаил Владимиров Рилски; 153. Михаил Иванов Янков; 154.

Минчо Стефанов Манговски; 155. Михаил Стефанов Караязов; 156. Митко Евзениев Пениев; 157. Марин Томирков Томанов; 158. Миладин Стоянов Ахчиев; 159. Мила Неделчева Милева; 160. Милка Петрова Каблешкова; 161. Марин Ганев Колчев; 162. Мария Николова Каваклиева; 163. Магдалина Атанасова Байрова; 164. Милен Димитров Георгиев; 165. Милко Иванов Великов; 166. Минко Димитров Минков; 167. Мара Христова Ангелова; 168. Младен Панов Петърчев; 169. Николаї Георгиев Хубавенски; 170. Никола Минков Кашев; 171. Николаї Тодоров Николов; 172. Николаї Петков Марков; 173. Надежда Стоянова Желязкова; 174. Никола Генчев Витанов; 175. Никола Петров Неделчев; 176. Николаї Сергеев Нимцеров; 177. Никола Георгиев Гръблев; 178. Ненко Иванов Ненков; 179. Никола Йосифов Андронов; 180. Нейчо Йорданов Стоянов; 181. Надя Иванова Пиперова; 182. Николина Желязкова Рашева; 183. Недялко Атанасов Сребрев; 184. Никола Крумов Балкански; 185. Никола Александров Петков; 186. Никола Александров Петков; 187. Пенчо Дечев Радев; 188. Петър Алекс. Сакарариев; 189. Петко Илиев Евреv; 190. Павел Владимиров Копчев; 191. Пантелеї Димитров Панов; 192. Петър Тодоров Чавов; 193. Петър Илиев Радев; 194. Петър Борисов Гарванов; 195. Петър Костов Бояджиев; 196. Панайот Николов Стойков; 197. Петър Тенев Матанов; 198. Панайот Ст. Карагъзов; 199. Павел Негков Тодоров; 200. Петко Петров Петков; 201. Петър Георгиев Диков; 202. Петър Димитров Димитров; 203. Петър Георгиев Каракъшев; 204. Петко Петков Близнаков; 205. Павел Йорданов Генов; 206. Петър Вельов Бузов; 207. Радослав Димитров Щерев; 208. Руси Иванов Русев; 209. Румяна Маринова; 210. Румен Мирчев Маринов; 211. Ренате Валтер Шнеевайс; 212. Радко Ненов Илчев; 213. Рада Господинова Събева; 214. Стоян Събев Стоянов; 215. Севдалина Петкова Печева; 216. Светослав Христов Бакърджиев; 217. Станчо Генов Тонков; 218. Сава Наїденов Грозданов; 219. Стефанка Панайотова Очипалска; 220. Стефан Стаїков Петков; 221. Стефан Георгиев Стефанов; 222. Симеон Борисов Тодоров; 223. Стоян Иванов Бояджиев; 224. Стефан Петров Рашков; 225. Светослав Димитров Раданов; 226. Стоїне Стефанов Христов; 227. Светозар Иванов Панайотов; 228. Стоян Кирилов Мутафов; 229. Славчо Димитров Мерджанов; 230. Стоян Михайлов Фурнаджиев; 231. Стоян Русков Вакилев; 232. Стоян Ставрев Стоянов; 233. Стефана Бонева Медникарова; 234. Снежина Кунева Бинева; 235. Стефан Дечев Тодоров; 236. Стоян Донев Гаїдарджиев; 237. Траян Иванов Георгиев; 238. Тенчо Георгиев Димов; 239. Трифон Асенов Тунев; 240. Тамара Димова Минева; 241. Тенко Петров Дянков; 242. Тихомир Кирилов Горчев; 243. Тодор Колев Тодоров; 244. Цветан Христов Казанджиев; 245. Цанко Цанков Спасов; 246. Цветан Радомиров Велчев; 247. Цветан Рафаилов Андреев; 248. Цветан Митов Иванов; 249. Христо Трифон. Христов; 250. Христо Илиев Стойков; 251. Христо Алекс. Цанов; 252. Христо Димитров Нейков; 253. Христо Стоянов Гинев; 254. Христо Димов Димов; 255. Юлия Димитрова Кемалова; 256. Яна Ташкова Русева; 257. Яни Атанасов Арнаутов.

ceramica
SANT'AGOSTINO
www.ceramicasantagostino.it

